УКРАЇНСЬКИЙ АКАДЕМІЧНИЙ КОМІТЕТ.

УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВИЙ ЗЇЗД У ПРАЗІ

3—7 ЖОВТНЯ 1926 Р.

Звідомлення Президії Орґанізаційної Комісії Зїзду.

У ПРАЗІ, 1928.

ДЕРЖАВНА ДРУКАРНЯ В ПРАЗІ.

УКРАЇНСЬКИЙ АКАДЕМІЧНИЙ КОМІТЕТ.

УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВИЙ ЗЇЗД У ПРАЗІ

3—7 ЖОВТНЯ 1926 Р.

Звідомлення
Президії Орґанізаційної Комісії
Зїзду.

У ПРАЗІ, 1928.

ДЕРЖАВНА ДРУКАРНЯ В ПРАЗІ.

I. ПІДГОТОВЧА ПРАЦЯ ПО СКЛИКАННЮ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ЗЇЗДУ.

Серед наукових кол української еміґрації давно вже відчувалася потреба скликання Наукового Зїзду, на якому українські наукові сили, що перебувають за кордоном, могли-би зробити підсумок їх наукової праці за кордоном та навязати тісніщі зносини з українськими і чужоземними науковими інституціями та науковими колами.

Ініціятиву по скликанню Зїзду взяв на себе Український Академічний Комітет у Празі, як інституція чисто наукова, що обєднує переважаючу більшість українських наукових сил за кордоном. Академічний Комітет засновано з початку 1925 року з ініціятиви Українського Історично-філолоґічного Товариства. Метою Комітету є утворення осередку для організації українських наукових сил: а) для поширення зносин з закордонними вченими та установами; б) для допомоги істнуючим українським науковим установам та для утворення нових при допомозі зносин з міжнародніми науковими силами; в) для допомоги українським науковим силам у виконанню їх планів, в організації наукових зїздів, у видавничій справі. В склад Академічного Комітету входять, як члени його: Український Університет у Празі, Український Педаґоґічний Інститут імени М. Драгоманова у Празі, Українська Господарська Академія в Подебрадах, Українська Студія Пластичного Містецтва у Празі, Наукове Товариство імени Шевченка у Львові, Історично-філолоґічне Товариство у Празі, Українське Правниче Товариство у Празі, Спілка Українських лікарів в Ч. С. Р., Українське Біолоґічне Товариство. В останній час увійшли також: Український Науковий Інститут в Берліні та Українське Товариство прихильників книги. Крім наукових установ, в склад членів Комітету увійшли академіки: професор Др. Іван Горбачевський, професор Др. Степан Смаль-Стоцький, професор Старков.

Питання про скликання Українського Наукового Зїзду було вперше порушене на засіданнях Управи Комітету 19 і 25 березня 1925 р. На засіданні 1 грудня 1925 р. була обрана Організаційна Комісія по скликанню Зїзду, в складі: Голови Комісії, академіка проф. Дра Горбачевського, членів Комісії: проф. Дра Ст. Дністрянського, проф. В. Тимошенка, проф. Дра В. Сімовича, проф. Б.

Іваницького, проф. Ол. Лотоцького і проф. Дра І. Мірчука, секретаря Комісії, якого потім заступив проф. А. Яковлів.

Організаційна Комісія приступила до праці 9 грудня 1926 р. і провадила її до скликання Зїзду. Вона виробила Статут і реґулямін Зїзду, організувала секції й підсекції Зїзду, збірала кошти для Зїзду і розпоряжала ними, а після закінчення Зїзду доручила президії своїй скласти і надрукувати Звідомлення про організацію і працю Зїзду.

II. СТАТУТ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ЗЇЗДУ В ПРАЗІ.

§ 1. Український Науковий Зїзд відбудеться в Празі 3—6 жовтня 1926.

§ 2. Зїзд починається та закінчується спільним засіданням всіх членів Зїзду та запрошених гостей. Зїзд відкриває Голова Академічного Комітету. Зїздом заряджає Президія Зїзду в складі Голови, Заступників його — голов секцій та Секретарів, обрана на першому спільному засіданню Зїзду.

§ 3. До Зїзду належать: 1. члени і 2. гості. Члени Наукового Зїзду запрошуються Академічним Комітетом на пропозицію відповідних секцій і підсекцій.

§ 4. Члени Зїзду мають право брати участь у Зїзді, зосібна виголошувати реферати на Зїзді і брати участь у дискусії. Гості Зїзду мають право бути присутніми на Зборах та брати участь у дискусіях, за дозволом Голови Зборів.

§ 5. Наукові праці Зїзду доконуються в 4 секціях: 1. історично-філологічній, 2. права та суспільних наук, 3. природничих наук і 4. математично-технічній. Секції діляться на підсекції. На чолі секцій та підсекцій стоять президії. Вони ухвалюють до читання реферати на Зїзді, встановлюють порядок рефератів, ведуть провід при рефератах та при дискусії над ними.

§ 6. Організаційна Комісія Зїзду засновує Секретаріят, який має зайнятися адміністрацією всіх справ, що торкаються технічної сторони Зїзду.

§ 7. На Зїзді відчитують тільки реферати, остаточно призначені відповідними секціями. У відсутности автора може відчитати реферат инший член Зїзду.

§ 8. Реферати не повинні тривати більш 20 хвилин. З приводу реферату кожний член Зїзду може говорити тільки один раз, не більше 5 хвилин. По скінченню дискусії референт бере слово на 10 хвилин.

§ 9. Право голосу промовці дістають кожного разу від голови Зборів і підлягають всім його розпорядженням. Розпорядження Голови мають рішаючий характер.

§ 10. Протокол Зборів ведуть секретарі. За точність протоколу відповідають голова і секретар даних Зборів.

§ 11. По закінченню Зїзду Організаційна Комісія складає звіт, виконує постанови Зїзду та провадить заходи до видрукування праць Зїзду.

§ 12. Організаційна Комісія установлює конторис і заряджує коштами на влаштування Зїзду.

III. ВІДКРИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ЗЇЗДУ.

3-го жовтня 1926 р. о годині 11-ій ранку у великій салі Ґеологічного Інституту Карлового Університету в Празі (Альбертов, 6) відбулося відкриття Зїзду.

Саля, переповнена членами Зїзду та гістьми, була удекорована квітами та українськими і чехословацькими державнонаціональними прапорами. За президіяльним столом займають місця: 1. Голова Організаційної Комісії Українського Наукового Зїзду академік проф. Др. Горбачевський Іван; 2. Голова Академічного Комітету для міжнародньої інтелєктуальної співпраці, проф. Др. Колесса Олександер; 3. Проф. Др. Дністрянський Станислав; 4. Проф Дорошенко Дмитро; 5. Проф. Іваницький Борис; 6. Проф. Лоський Константин; 7. Проф. Лотоцький Олександер; 8. Проф. Матюшенко Борис; 9. Проф. Маціевич Константин; 10. Проф. Др. Сімович. Василь; 11. Академік проф. Др. Смаль-Стоцький Степан' 12. Доцент інж. Сокович Евген; 13. Проф. Шульгин Олександер; 14. Проф. Яковлів Андрій.

Український Академічний Хор в Празі під диригуванням пані П. Шуровської-Росиневич виконує композицію Ізидора Воробкевича „Заспіваймо разом, браття“.

Пан Голова Українського Академічного Комітету для міжнародньої інтелєктуальної співпраці, ректор Українського Університету в Празі, проф. Др. Олександер Колесса відкриває Зїзд слідуючою промовою:

„Іменем Українського Академічного Комітету для міжнародньої інтелєктуальної співпраці маю честь отворити цей Науковий Зїзд.

Витаю щиро і сердечно Поважаних і Дорогих Гостей, заступників влади Чеськословацької Республіки, заступників Академії Наук, старославного Карлового Університету і инших наукових

і громадських організацій, які зробили нам честь своєю присутністю — а котрі будуть ще зокрема привитані Паном Головою Зїзду.

Сердечно витаю також представників братніх народів — великоруського та білоруського, а також представників української науки та нашого громадянства.

Задачі цього Зїзду і його характер випливають із задач і характеру Українського Академічного Комітету, яких цей Зїзд скликує.

Серед тяжких умов еміґрантського життя удалося нам тут утворити кілька осередків науково-культурної праці, сполучити їх в одну організацію, до якої прилучилося також Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові, та особисто кількох членів Всеукраїнської Академії Наук у Київі.

При всій розбіжности політичних напрямків удалося обєднати в нашій організації всіх, що дорожать розвитком української науки і культури, що раді би зберегти і розвивати культурні цінности нашого народу і плекати їх дальше при сприятливих умовах уже на рідній землі.

Академічний Комітет обєднав усіх наукових робітників поза межами рідного краю, що вірють твердо у кращу, велику, світлу майбутність українського народу і раді-б промощувати шляхи до цеї соняшної мети.

Одні із головних шляхів, що ведуть до цеї цілі, — це тісний звязок із культурно-науковим життям усіх цивілізованих народів світа.

Також було найважнійшим завданням Академічного Комітету — стати членом великої міжнародньої орґанізації, яку представляє Комісія Ліґи Націй для міжнародньої інтелєктуальної співпраці в Женеві, що стоїть під проводом славного голандського проф. Льоренца — та з її виконавчим органом — Інститутом інтелєктуальної співпраці в Парижі, що стоїть під керуванням п. Люшера.

Постійною і доцільною працею осягнено цю мету.

Наш Академічний Комітет признано насамперед via facti, втягнено його в круг праць паризького Інституту, поміщувано наші комунікати в міжнародньому бюлєтені та запрошено, на рівних правах із делеґатами инших державних націй, до участи в міжнародній конференції, що відбулася в червні 1926 року у Варшаві. Опісля в липні 1926 р. признала Комісія Ліґи Націй для інтелєктуальної співпраці в Женеві наш, головно еміґрантський, Академічний Комітет також de iure за національну українську комісію, за члена Комісії Ліґи Націй для міжнародньої інтелєктуальної співпраці.

Тим способом признано таким могучим міжнароднім чинником, як Ліґа Націй, — культурно-національну індивідуальність і самостійність українського народу. Цим признанням ми мусимо дорожити, піддержувати і розвивати навязані міжнародні зносини.

В тій цілі ми мусимо скріпити нашу консолідацію в нутрі,

збільшити інтензивність наукової праці та вести її організовано і доцільно у найтіснійшому звязку і в порозумінні із науковими організаціями у рідному краю.

Ми свідомі того, що наші праці в обсягу українознавства, тут, без прямого доступу до найважнійших джерел, натраплять на великі трудности.

Тому ж ми тим більше, тим уважнійше стежимо за розвитком наукової праці в рідному краю, так Львівського Наукового Товариства ім. Шевченка, як і Київської Всеукраїнської Академії Наук.

Ми цінимо цю вмілу, невпинну, запопадливу, нераз повну самопосвяти, працю обох згаданих інституцій і радіємо з їх світлих вислідів, які особливо в Київській Академії Наук обіймають усі ділянки знання та новітніх наукових дослідів.

І наше запрошення згаданих краєвих наукових організацій на цей Зїзд наукових робітників, що проживають переважно поза межами рідної землі, було висловом глибоко відчутої потреби звязку із тими краєвими науковими інституціями, було висловом пошани і признання для їх заслуг та бажання спільної праці для осягнення великих наукових завдань.

Проживаючи поза рідним краєм, мусимо і тут, кождий на свойому місці, сповнити свій національний обовязок. У песимізм, в отруйну зневіру — не можна нам впадати. Стан української науки, культури і української справи взагалі є після світової війни такий, що його найкраще схарактеризувати можна словами Івана Франка:

„Покотилася лявіна....
І де в світі тая сила,
Щоб в бігу її спинила,
Щоб згасила як огень
Розвиднаючийся день?!“

Академічний Комітет, маючи за головну задачу інтелєктуальну співпрацю з иншими народами, проявив свою діяльність передусім, беручи участь в згаданій міжнародній конференції та зорґанізувавши одноцільну участь Українців з усіх наших національних територій у міжнародньому бібліологічному Зїзді і в виставі книжок, що відбулася цього літа в Празі — а дальше приготовивши окреме українське свято в честь Паляцкого, батька і будителя чехо-словацького народу та великого приятеля українського народу.

Тим зазначили ми, як дорожимо інтелєктуальною співпрацею із братним чеським та словацьким народом, що дав нам можність утворити на своїй землі такі визначні огнища культурно-наукової праці.

Тому головною задачею цього Зїзду є проявити висліди нашої наукової праці: показати їх тут у Празі, що здавна була із

своїм старинним університетом могутним культурним центром, що була серцем словянолюбних стремлінь, а тепер створила на Карловім університеті найповнійший у світі осідок славістичних студій.

Організація згаданих наукових інституцій і скликання цього Наукового Зїзду до золотої Праги могли відбутися лишень завдяки тій прихильній атмосфері, якої зазнають українські наукові робітники з боку чесько-словацької влади, наукових кругів, а особливо чеського Карлового Університету, який відступив нам свої мури для українського Університету та для цього Зїзду, за що складаю йому на цьому місці на руки Маґніфіценції, Пана Ректора і присутних тут членів Сенату і професорського збору, сердечну подяку.

Особливу вдячність почуваємо для Пана Президента чеськословацької Республіки, проф. Масарика, за його ласкаву прихильність, із якою відноситься він до нашого народу а зокрема до зорганізованої тут нашої культурно-наукової праці. Тому, як вислів наших почувань, прошу світлий Збір, щоби уповажнив Президії Зїзду й Академічного Комітету вислати до Пана Президента таку привітну телеграму: „Високій Канцелярії Пана Президента. Святочне засідання Українського Наукового Зїзду, скликаного Українським Академичним Комітетом для міжнародньої інтелектуальної співпраці, має честь переслати Вам, Пане Президенте, вислови глибокої пошани та вдячности за Вашу ласкаву прихильність до української науки і культури, для якої було утворено високо важливі осередки на землі братнього Чеського Народу. Жийте нам, Пане Президенте много, много літ на славу світової та словянської науки, для добра Вашого і нашого народу. Голова Зїзду: Проф. Др. І. Горбачевський. Голова Академічного Комітету для міжнародньої інтелектуальної співпраці: Проф. Др. О. Колесса“.

Присутні на засіданні покривають зачитання цієї телеграми оплесками та окликами „Слава!“

Рівнож бурхливою овацією зустічає Зїзд вступлення у обовязки Голови Зїзду сеніора української науки, академіка Проф. Дра Івана Горбачевського, який промовляє так: „Світлі Збори! Обіймаючи, як голова Організаційної Комісії Українського Наукового Зїзду, — провід в працях зїздових, дозволяю собі найсердечніще привітати Високоповажаного Пана Президента Чеської Академії Наук в Празі, пана проф. Дра Зубатого і Його Маґніфіценцію, Ректора Карлового Університету проф. Дра Ванчуру з проханням, щоби ласкаво прийняли уряд почесних президентів Зїзду і зайняли місця в Президії.

Під громові оплески Зїзду проф. Зубатий і проф. Ванчура займають місця в Президії.

Ректор Карлового Університету проф. Др. Ванчура виголошує промову, в якій зазначає досягнення української науки та висловлює побажання дальшого її розвитку.

Голова Зїзду говорить далі: „Дальше витаю панів деканів Карлового Університету: факультету юридичного п. проф. Дра Кадлєца, медичного п. проф. Дра Кімлю, філософічного п. проф. Грозного; панів професорів Карлового Університету: проф. Дра Пастернека, проф. Дра Біцла, проф. Дра Трказля, проф. Дра Мурка, проф. Дра Завішку, проф. Дра Кеттнера, академіка Дра Францева.

Витаю панів відпоручників високих урядів Ч. С. Р.: пана міністерського радника дра Ржігу з Канцелярії п. Президента Републики; пана відпоручника міністерства заграничних справ, пана відпоручника Товариства чеських лікарів, пана доцента Дра Єдлічку, панів відпоручників громад Грузинів, Білорусинів і Вірмен в Ч. С. Р. Сердечно витаю наших дорогих земляків і членів Зїзду, які прибули на Зїзд зпоза меж Ч. С. Р. і всіх инших високоповажаних гостей і членів Зїзду.

До Організаційної Комісії наспіли привіти нашому Зїздові від: Пана міністра Дра Гірси через пана відпоручника Міністерства Закордонних Справ, від панів відпоручників громад Грузинів, Білорусинів, Вірмен та Козаків у Ч. С. Р. Привітання прислали такі ще установи й особи: Чеська Королівська Академія Наук в Празі, Президія Головного міста Праги, Проф. Др. Хродунський з Праги, проф. Др. Ґутт-Ярковський з Праги, проф. Др. Любор Нідерле з Праги, проф. Др. Форманек Емануель з Праги, проф. Др. Рейнсберг Йозеф з Праги, проф. Др. Полівка з Праги, проф. Др. Їрасек з Праги, проф. Бодуен де-Куртене з Варшави, проф. Келєр з Кіля, проф. Бернекер з Мюнхену, проф. Фасмер Макс з Берліна. Дальші привітання заслали: Вірменський Студентський Союз в Ч. С. Р., Грузинський Студентський Союз в Ч. С. Р., Українське Педагогічне Товариство „Рідна Школа“ зі Львова, Т-во Українських наукових викладів ім. Петра Могили зі Львова, Т-во Взаємної Помочі українського Вчительства зі Львова, Музичне Т-во зі Львова, Музичний Інститут ім. М. Лисенка зі Львова, Український Науковий Інститут з Берліна, Центральний Союз Українського Студенства (ЦЕСУС) з Праги, Союз Українських Студентів Емігрантів у Польщі з Варшави, Українське Товариство „Вільна Громада“ з Пшібраму, Українське Товариство Студентів Високих Шкіл Технічних „Основа“ з Праги, Студентська Громада при Українськім Високім Педагогічнім Інституті ім. М. Драгоманова з Праги, Гурток Українських Студентів Лісової Інжінерії з Праги, Громада Українських Студентів Емігрантів у Ч. С. Р. з Праги, Спілка Гідротехніків та меліораторів Подєбрад, Академічна Громада Української Господарської Академії з Подєбрад, Український Жіночий Союз в Ч. С. Р. з Праги, Українська Громада в Брюсселю, Українське Пресове Бюро в Брюсселі, Український Гурток ім. М. Драгоманова у Болгарії, Військове Товариство ім. Пилипа Орлика з Праги; Панове: Гнатюк Володимир, Кучер Володимир, Колесса Філярет, Барвінський Василь, Свенціцький Іларіон, Юцишин Іван, Дорошенко Володимир, Кордуба

Мирон, Завадський Віктор, Крипякевич Іван, Щурат, Охримович, Томашівський, Зілинський, Кривецький, Цегельський, Раковський — зі Львова, Лобай Іван зі Сколя, Лебідь-Юрчик Харитон з Перемишля, Панькевич Іван, Бирчак з Ужгороду, Др. Равич з Туря Ремете, проф. Фещенко-Чопівський Іван з Кракова, Сенатор Черкавський з Варшави, Сенатор Карпінський з Варшави, Карашевич-Токаржевський з Парижу, Шемет Сергій з Берліна, Липинський Вячеслав з Райхенав, Др. Піснячевський з Братислави, Авраменко, Кухта з Торонто в Америці.

Переходячи до орґанізації Зїзду, дозволяю собі лишень коротенько її з'ясувати. Зголошені доклади розміщено в 4-ох секціях. Вони такі:

I. Секція історично-філологічних наук, з підсекціями: 1. історичною, 2. філологічною, 3. філософічно-педагогічною, 4. археології та історії мистецтва.

II. Секція права і суспільних наук, з підсекціями: 1. правничо-соціологічною та 2. економічно-кооперативною.

III. Секція природничих наук, з підсекціями: 1. природописною, 2. агрономічно-лісовою, 3. медичною.

IV. Секція технічно-математична.

Зголосилося дійсних членів Зїзду з докладами: 134, докладів зголошено: 198. Ці доклади буде прочитано і передискутовано в 41 засіданнях підсекцій.

Як видно зі спису й розкладу докладів, який шановні члени мають в руках, належить найбільша частина докладів до I і II секцій. Далеко менше докладів є в III і IV секціях. Причина цього явища така, що наукових працівників з природничих і до них пристосованих наук є далеко менше, а особливо й ця, що вони не мають власних відповідних ляборaторій і інститутів для експериментальних праць.

Члени Зїзду, які виступлять з рефератами, є переважно еміґранти з Великої України і Західних земель українських. Вони згуртовані при Українськім Університеті і Педаґогічнім Інституті в Празі і при Українській Господарській Академії в Подєбрадах. До них прилучилася частина земляків-еміґрантів, що жиють по-за межами Ч. С. Р.

В колах згаданих наших високих шкіл виникла вже давно думка, щоб улаштувати Науковий Зїзд, на якім моглаб показатися наукова праця українських учених, що працюють на еміґрації, і ця думка здійснилася за почином Академічного Комітету в Празі, — в границях, можливих за даних обставин еміґрантського життя.

Не всі царини науки заступлені в зголошених на Зїзді докладах, деякі лишень дуже мало. Річ зрозуміла, чому. Є це залежне від припадкових обставин, які области науки і в яких розмірах плекаються тут.

На просторих землях України працює богато славнозвісних вчених; є там інституції старі і створено нові, підростає нове, молоде покоління наукових працівників. Тішимося кожним успіхом їхньої праці і ми переконані, що напевно незабавки почуємо про влаштування всеукраїнського наукового Зїзду на Україні, в якім і ми будемо могти взяти участь.“

Далі голова Зїзду уділює слово професорові Дмитрові Дорошенкові для зачитання докладу: „Розвиток української науки за останні 50 років“.

По заслуханню докладу голови Зїзду п. академик Горбачевський закриває засідання слідуючими словами: „Закриваючи нинішнє святочне засідання, складаю всім нашим високоповажаним гостям найсердечнійшу подяку за прихильність, виявлену українській науці.

Дальше мушу особливо піднести, що цей наш науковий Зїзд може загалом відбутися лишень завдяки прихильности чесько-словацького народу і піклуванню його влади, а особливо високодостойного Пана Президента Ч. С. Р. проф. Дра Масарика.

Взиваю світлі збори, щоб дали вираз нашої вдячности їм покликом: „Слава! Слава! Слава!“

Окликами „слава“ та співом національних гимнів чеського, словацького та українського закінчується святочне відкриття Зїзду. О полудні відбулися товариські сходини — обід членів Зїзду в готелі „Беранек“.

IV. ПРАЦЯ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ЗЇЗДУ.

Після святочного відкриття Зїзду — 3-го жовтня 1926 р., протягом слідуючих днів: 4-го, 5-го і 6-го жовтня переводилася праця Зїзду на засіданнях окремих підсекцій Зїзду. Засідання одбувалися в будинках Карлового Університету, а саме: в старому „Клементінум-і“, в авдиторіях: I, II, V, VI і VII; в будинкові правничого факультету, так званій „Академії“, в авдіторіях: I, II, III і IV, і в будинках медичного факультету, в авдиторіях: експериментальної патології, та патологічної анатомії. Засідання одбувалися двічі на день: ранішні — від 9·30 ранку і вечірні — від 3-ої години дня, одночасно у всіх авдиторіях.

Низче подається протоколярне звідомлення про перебіг засідань Зїзду по підсекціям з коротким резюме зачитаних докладів.

1. ПІДСЕКЦІЯ ІСТОРИЧНА.

4-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. II. Клементінум. Головує проф. Дмитро Дорошенко. Секретарює лектор Панас Феденко. Присутніх членів 12, гостей 54.

1. Проф. *Шульгин Олександер:* „Уваги до теорії історії Ріккерта і Ксенополя“.

Референт подає схему розвитку філософії історії за останні десятиліття. Від захоплення методами природознавчих наук філософія історії переходить до розуміння, що між історією та природознавством існує велика ріжниця. Генрих Ріккерт вбачає її в ріжних методах: генералізуючому в природознавстві та індивідуалізуючому в історії. Ксенополь — в самих обєктах студіювання: природознавство має до діла головним чином з фактами повторення, історія з фактами послідовности, себто, з індивідуальними фактами. Референт бере за основу своїх міркувань теорію Ксенополя, але в саме розмежування фактів повторення і фактів індивідуальних вносить деякі зміни. Далі референт звертає увагу на те, що хоч ріжниця між першими і другими фактами полягає в самих обєктах, але і субєктивний момент може відогравати не малу ролю: ті самі факти в залежности від нашого інтересу до них ми можемо розглядати і як факти повторення, коли не будемо зупинятися на другорядних відмінах, і як факти індивідуальні, коли саме ці відміни нас будуть цікавити. Погоджуючися з тим, що факти повторення і факти індивідуальні можна зустрічати і в природознавстві, і в історії, референт всеж гадає, що саме історія є par excellence наукою про індивідуальне: 1. людська еволюція іде особливо швидким темпом і через це фактів повторення тут обєктивно меньше; 2. з нашого субєктивного людського погляду ми вбачаємо в фактах історії більше індивідуальних моментів, ніж в природознавстві.

В дискусії брало участь 5 осіб.

2. Проф. *Лоський Константин:* „Первісний плебейський едилітет у Римі“.

Основа-гіпотеза К. Й. Наймана, що едилі не були в органічному звязку з народніми трибунами і що їх було утворено в 493 році разом зі заснованням храму Церери. Як доглядачі цього храму, едилі дбали про порядок в ньому, зберігали документи та мали де-які жрецькі обовязки (уряджали святочні грища). Коли під охорону храму Церери вступив плебс, обовязки едилів залишилися ті-ж самі, але натурально перейшли з парохіян храму на цілий плебс. Гадка римських істориків про те, що едилі були помішниками народніх трибунів, пояснюється помилковим тлумаченням слова „scriba“, як низчого урядовця, тоді, як в стародавні часи це слово значило „вчені люде“. Догляд за порядком в храмі поширився на околицю храму, яку заселяли плебеї, і на базари, які були з храмом звязані. Культ Церери послужив підставою для обовязку едилів — cura annonae. Децемвірат являв собою вищу владу для обох станів і за нього едилі, виконуючи доручення децемвірів однаково що до плебеїв і патриціїв, натурально загубили свій становий характер. — Способом обрання едилів

поки вони не були ще плебейськими, була кооптація жрецтва храму Церери. Причиною зникнення „sacrosancta potestas“ едилів було те, що коли вони стали маґістратами цілого народу римського, вони дістали звичайну „potestas legitima“ і „potestas sacrosancta“ стала для них зайвою.

В дискусії брало участь 2 особи.

3. Доц. *Слюсаренко Федір:* „Уваги до Херсонеського декрету про пошану Діофанта“.

Документ поділяється на два циклі військових діл Діофанта. Цей поділ установлюється розглядом стилістичної будови документу і має значіння для розуміння ходу подій. — Зіставлення тексту напису з текстом Страбіна дає деякі неясности. Однак і те й друге джерело вказують на участь населення тодішньої України (Роксоланів) в кримських війнах в ролі спільників тубільних Скитів. — Фраґмент з JOSP. Eux. IV, ч. 67 неможливо приточити ні до одного конкретного факту з Діофантового декрету, крім однакового датування обох документів. У даному фраґменті можливо прочитати про участь Сарматів в кримських подіях. — У фраґментарному місці Діофантового декрету (перехід від одної колони до другої) можлива була згадка про втечу Палака з оточенням і Роксоланами та стилізоване повідомлення про договір з Діофантом тубільних Скитів.

4-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. II. Клементінум. Головує проф. Яковлів Андрій, секретарює лектор Феденко Панас. Присутніх членів 15, гостей 64.

1. Др. *Олянчин Домет:* „Ідея української історії“.

В дискусії брало участь 8 осіб.

2. Проф. *Шелухин Серґій:* „Походження назв: »Самбата«, »Київ«, »Канів«“.

Грецькі письменники пишуть, що Греки всюди варварські назви переробляли на свої. По Дніпрові маємо назви: Канів (Канев, Каньов, Канови), вище два Василеви, Халепье і Треполь, ще вище — Китаїв — все назви грецькі: з καναχέω — κάνωβος, βάσις і ἑλῶ — βασιλεύς, χαλεπά, τρεῖς πόλεις і κύθος — κύτος — κύταια. Київ в давніші часи звався Самбата, що значить по грецьки — „далекий торг“. В перший раз назву Київа знаходимо в VI в. — „Хівен“. Потім маємо у ріжних письменників: Хіве, Куне, Куні, Хун, Куйабе, Куов, Куієва, Київ, Кийов; назва Кияне, Киянка (річка біля Скавики), Киенка (село й пристань на Десні під Черниговом). У Константина Порфіроґенета — Київ — Κιόβα, Κιοάβα, Κιαβός. З цього видно, що до перетворення місцевим населенням назва Київ мала иншу вимову, а саме з згуками: У, И, Н. Ця назва означає у Греків: темні, грізні гори-скелі. Пішла вона од Босфорських „Куане“ чи

„Кияне“ — Κυανέαι πέτραι і просто Κυανέαι, які у грецьких письменників фігурують, як орієнтовочний пункт для торгових шляхів через Чорне море. Згадки про Босфорські Кияне у Геродота, Скімна, Арріана, Діониса, Птоломея, Страбона, Степана Візантійського, Евстафія і ин. — Київські темні гори-скелі нагадують Босфорські. По цьому торговому пунктові в Чорне море на шляху в Грузію до Колхів лежать теж Треполь і Кияне; на шляху по Дунаєві, на Мораві — теж Київ (біля Брна) і в ин. місцях. То грецькі пункти для торгу через Босфор — Кияне.

Канів або Канови на Дніпрі і Канов у гирла р. Нілу, грецький сторожевий торговий пункт. Сімметрія: Канів і Кияне Борістенські, Канов Нільський і Кияне Босфорські. Птоломей зауважив, що Нільський Канів, Босфорські Кияне і Борістен (Ольвія) лежать коло одного меридіяну. Дніпровські Канів та Київ лежать коло того ж меридіяну.

В дискусії брало участь 6 осіб.

3. Проф. *Славінський Максим:* „Ческа звістка про київську еміґрацію XIII в.“.

Докладчик наводить документ XIII ст., приміщений в Regesta diplomatica nec non epistolaria (Част I, роки 600—1253, вид. Карлом Яроміром Ербеном у Празі 1855 р.). Це лист якогось монаха з ордену Praedicatorum, що мусить датуватися 18—25 травня 1241 р. Мова йде в ньому про татарський напад на Russiam; говориться, як захопили Татаре Kionam (Київ) civitatem et castrum, quod erat ibi. В одміну од усіх инших листів, де говориться також про ці самі події, автор, як на доказ вірогідности своїх звідомлень, спосилається на те, що все це — Narraverunt nobis profugi de terra illa in Saxonia praecipue. Докладчик аналізує документ, зіставляючи його з иншими аналоґічними того ж часу документами, — так само в більшості листами монахів ріжних орденів, — приходить до висновку, що инші автори листів також писали свої звідомлення на основі оповідань біженців, але не спосилались на свої джерела. Зіставивши ці звідомлення з літописами, автор гадає, що „profugi“ були численні, походили з освіченої верстви, добре знали стан річей на батьківщині, походили чи з самого Київа, чи були з Київом тісно звязані. — Між иншим, на думку докладчика, факт існування часової київської еміґрації XIII ст. в Чехії та „особливо в Саксонії“ дав ще один доказ проти відомої Поґодінської теорії, згідно з якою, населення Київа, а спеціяльно освічені його верстви утікали на північний схід, рятуючись од Татар.

4. Проф. *Славінський Максим:* „До реєстру перших київських князів“.

Докладчик спиняється над питанням, хто такий був князь Олег (Helga), що про нього оповідає другий хозарський лист X ст., видрукований уперше фотоґрафічно Шехтером у Jewish Quar-

terly Rewiew, Oct. 1912, vol. III., 12 — та перекладений акад. Коковцевим у Журн. Мініст. Народ. Просв, 1913, XI. Проаналізувавши зміст листа та встановивши, згідно з другими дослідниками, що 1. листа написано десь коло 950 року, і 2. що події, описані в ньому, сталися в 930-х роках, докладчик наводить теорії, звязані з названим кн. Олегом, а саме: 1. теорію Ю. Д. Бруцкуса, та 2. теорію проф. В. Пархоменка. Докладчик відкидає обидві теорії, бо вони протирічать усьому відомому літописному, грецькому та східному матеріялові, що стосується до цих часів. Зіставляючи оповідання другого хозарського листа з названим матеріялом, докладчик приходить до висновку, що хозарський лист заповнює своїми даними ту прогалину, яка існує в літописі між часами Олега Віщого та Ігоря, існування якої давно уже стверджено істориками. Спосилаючися на літопис, докладчик, згідно з думкою небіщика проф. Вол. Антоновича, гадає, що Олегів в історії Київа було кілька, і що князь Олег хозарського листа — цей є один з тих невідомих досі Олегів, що їх діла народньою леґендою всі надані Олегові Віщому.

В дискусії брала участь 1 особа.

5-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. II. Клементінум. Головує проф. Яковлів Андрій, секретарює лектор Феденко Панас. Присутніх членів 17, гостей 35.

1. Проф. *Лотоцький Олександер:* „Українське полемічне письменство, як джерело церковного права“.

В добу розцвіту українського полемічного письменства XVI—XVII ст. — релігія була значною складовою частиною культурного й громадського життя — і на Заході і в нас на Україні. Тому момент конфесіональний стає віссю, на якій зосереджується політично-національна, соціяльна і економічна боротьба. — Як натиск на релігійне сумління провадився не лише способами державної політики, але й шляхом літературних впливів, то і відпорні зусилля української громади визначалися в напрямі боротьби не лише політичної, але й літературної. — Літературно-полемічні памятки що-до змісту й форми мають подвійний характер. Одні призначалися для оборони права церкви в державних установах і базувалися на правних засадах державної конституції („Протестація“ та „Юстифікація“ митр. І. Борецького „Justificatia, Synopsis“ та ин.). — Инші полемічні памятки мали на меті переконати противну сторону в сфері ідеологічних міркувань релігійно-національних. Обороняючи ідеологічні основи східної української церкви — властивости її доґми й канонічного устрою, ці літературно-полемічні памятки освітлили дуже широкий асортимент тем, що вводили в глибоку ріжницю — і формальну і річеву — між окремими конфесіями, висвітлювали взаємовідносини між ними і цим сприяли правосвідомості церковної громади; досить з цього погляду зауважити

на такі, висвітлені в тому письменстві точки, як соборність церкви, становище церкви в державі, конфесіональні відносини, що безпосереднє входить в обсяг церковного права. — Такі риси нашого полємічного письменства надають йому важність, як джерела церковного права.

В дискусії брала участь 1 особа.

2. Проф. *Яковлів Андрій:* „Договір Богдана Хмельницького з Москвою в редакції 1659 року".

В жовтні 1659 року в Переяславі, при обранні Юрія Хмельницького гетьманом, були оголошені московських послом кн. Трубецьким, так звані: „Прежнія статьи Б. Хмельницкаго". Відносно їх походження, змісту та автентичности в історичній літературі існує певна розбіжність поглядів: їх вважають за автентичну, останню редакцію договору 1654 р. (Карпов, Буцинскій), за копію згублених статів (В. Щербина), за один з проєктів договору 1654 р. (бар. Нольде), нарешті, за документ, що міг з'явитися не раніще 1658—59 р. (Шафранов). Референт перевів повний аналіз тексту цих статтів, порівняв їх з автентичним текстом договору 1654 р. в редакціях 14 та 21 березня 1654 р. і з иншими документами 1654—1659 рр. та прийшов до висновків: 1. що статті Б. Хмельницького в редакції 1659 р. що до змісту досить близько стоять до тексту договору в редакції 1654 р. 14 березня, але в редакції 1659 р. маються додатки та нові умови, які суперечать постановам автентичного договору 1654 р.; важливіщі з цих умов торкаються: повної заборони чужоземних зносин „без указу царя" та підпорядковання Київського Митрополита московському патріярхові; 2. що буквальний зміст цих додатків і нових умов та порівняння їх з иншими документами показують, що вони з'явилися після 1654 р., і більшість з них лише року 1659; 3. що тому „Статті Б. Хмельницького" в редакції 1659 р., на яких, між иншим, складали присягу всі гетьмани, починаючи з Юрія Хмельницького, треба визнати „фальсифікатом", підрібкою автентичних статтів договору 1654 р., доконаною Москвою з метою цим способом змінити дійсний договор московського царя з Б. Хмельницьким року 1654.

В дискусії брало участь 3 особи.

3. Лектор Др. *Феденко Панас*: „До зносин Богдана Хмельницького з південними Славянами".

4. Проф. *Біднов Василь:* „Монастирі лівобережної України в XVII—XVIII в.".

5-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. II. Клементінум Головує проф. Дорошенко Дмитро, секретарює лектор Феденко Панас. Присутніх членів 13, гостей 40.

1. Лектор Др. *Феденко Панас:* „Українська селянська війна".

В дискусії брали участь 2 особи.

2. Ґенерал *Петрів Всеволод:* „Корективи, що їх можна внести в українську історію, досліджуючи її з погляду військового“.

Збройна акція під час війни, яка є продовженням політики зі зброєю в руках, неминуче впливає на політичні заходи керуючих боротьбою. Тому багацько незрозумілого в їх поводженню стає ясним, коли оцінити її по військовому, беручи під увагу ті конечні вимоги, що ставить бажання збройної перемоги. Цю тезу докладчик ілюструє й аргументує прикладами з історії війни Б. Хмельницького 1648—9 р. з Поляками. На початку війни рух польських військ на південь „у степи“ не був помилкою, а виконанням доброго, з військового погляду, плану захоплення шляхів і опертя на фортецю Кодак. Цим-же пояснюється рішучий і швидкий перехід Хмельницького до наступу в Жовтих Вод. Зрозуміле також його довге маневрування, щоб знищити ворога морально та зміцнити дух свого війська. Спинення Хмельницьким свого війська коло Білої Церкви на трьох головних напрямах і в районі Перепетового поля було характерним для тодішньої стратеґічно неясної ситуації. Відход на „обичайні місця“ добре пояснюється необхідністю реорґанізації повстанців в реґулярне військо. Хмельницькому закидають історики запізнення нападу на початку війни 1649 року. Між тим історичні дані свідчать, що це необхідно було для переведення нової мобілізації війська після розпуску його року 1648. Підраховуючи час, витрачений на мобілізацію, бачимо, що Хмельницький, при відсутности модерних засобів, мобілізував 145 тисяч війська і зосередив його в потрібних місцях протягом двох місяців. Докладчик порівнює цю мобілізацію з мобілізацією Київської округи року 1914, коли змобілізовано 270 тисяч теж майже в два місяці, при всіх модерних засобах підготовки.

В дискусії брали участь 2 особи.

3. Проф. Др. *Крипякевич Іван:* „Держава Богдана Хмельницького“.

Козацька автономна територія була означена вперше у зборівськім договорі 1649 р. і складалася з трьох наддніпрянських воєвідств — київського, брацлавського і чернигівського, що займали разом біля 200.000 кв. км. Ця територія межувала з трьома державами: Польщею, Московщиною і Туреччиною, не мала природних меж і доступу до моря. Щоб утримати політичну і господарську незалежність, гетьман Богдан Хмельницький старався поширити межі України на захід на Поділля, Волинь, Галичину і Холмщину, через які йшов торговий шлях до Балтійського моря. Коли ж не повелося цих земель вдержати, гетьман змагав до окупації Білої Руси, щоб мати кордон з східними Прусами і через них доступ до моря. Меншу увагу звертав Хмельницький на Чорне Море, де торговля була в занепаді. Населення Придніпрянщини

доходило до міліона; середня густота була 5 людей на 1 кв. км. Половина людности належала до козацького стану, половина до міщанського. Велика земельна власність була поділена між козаків, або перейшла під управу держави. Хмельницький старався витворити з козаччини привілейовану хліборобсько-військову верству, на якій спиралась би організація держави. Давні шляхетсько-польські установи замінено військовими козацькими урядами.

В дискусії брало участь 2 особи.

4. Проф. *Шульгин Олександер:* „Патріотизм у Руссо і французька революція".

Докладчик звернув увагу на те, що, як сучасники Руссо та його учні, так і пізніщі дослідники в своїх працях вважали Руссо за космополіта. Згадували, правда, про його женевський патріотизм, але ніхто, виключаючи Fr. Nayman'a (1924), не відмітив думок Руссо, і то дуже точних, про патріотизм і націоналізм. Докладчик, цитуючи ріжні праці Руссо, вияснює ідеї його що-до цього питання. В глибоких міркуваннях Руссо про патріотизм і про моральний звязок між громадянами однієї країни докладчик знаходить пояснення факту, що Руссо, будучи індивідуалістом, в той же час був великим апологетом держави. Енциклопедисти XVIII стол. були космополітами і не в них треба шукати основ теорії патріотизму доби революції, але в договорі про державу і в абсолютній відданости їй кожного з громадян, себто, в „Соціяльному договорі" Руссо.

В дискусії брала участь 1 особа.

6-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. II. Клементінум. Головує проф. Яковлів Андрій, секретарює Слодецький Федір. Присутніх членів 22 гостей 60.

1. Проф. *Шелухин Сергій*: „Походження і значіння назви »Скифи«".

Геродот каже, що назву „Скифи" утворили Греки. Тому й відгадки цеї назви треба шукати у Греків. З бігом часу загубилася традиція, а тому вже Евстафій в XII в. вгадує і подає три здогади, з яких ні один не задовольняючий — особливо про назву від σκύτη — шкура, ремінь. Наші предки, що чули назву безпосередньо від Греків, писали Скуфь — це від σκύθης, а це слово від σκύφος — еол. — σκύθος — значить: скифська чаша, кухоль з широким верхом і в вузьким дном, в противність φιάλη — чаша з широким дном. — Легенди про походження Скифів дають грецькі назви родоначальникам по їх характерних прикметах — всі ці назви грецькі; — легенди ріднять Скифів з Греками. По легенді Скифам з неба впали золоті: чаша, плуг, ярмо і сокира. Все от це, в тім числі й чаша, фіґурують не безпідставно, бо всі ті предмети уявляли собою особливі прикмети побуту. Убивши ворога, Скиф

робив з його черепа чашу. При сватанні звертали увагу, кілько у молодого золотих чаш і т. д. Чаша відогравала велику ролю в побутовім, юридичнім і ритуальнім вжитках у Скифів; це кинулося Грекам у вічи і тому вони й нарід по чаші — σκύφος, еол. σκύθος прозвали Скифами.

В дискусії брало участь 2 особи.

2. Проф. *Шелухин Сергій:* „Гіпотеза провансальського походження Руси".

Теорії походження Руси з півночі і з північного заходу не оперті на реальний ґрунт дійсних фактів. З літописної леґенди можна зробити тільки той висновок, що Русь не була Славянами, а чужинцями, і прийшла на Україну звідкілясь. — Чужі джерела — грецькі, арабські, бертинська хроніка — розповідають, що Русь на Україні була раніш літописної Руси — була вже з початку IX в., як окреме од Славян племя, яке проживало при Азовському морі. Звідси ця Русь перейшла в Київщину, чим і пояснюються констатовані ріжниці Полян від инших Славян, особливо в родиннім праві. Обєктивні дані промовляють, що Азовська Русь в своїм попереднім місці пробування перейняла богато з греко — римської й славянської культур. Так і українське славянське населення перейняло собі так багато з греко-римської культури на своїм осідку — Україні. Кельти (Ґалли) не тільки з Фракії, а із Ґалії, заходили на Україну, проживали на ній (на Дніпрі-Амадоки), служили ще з Мітридатових війн в римських гарнізонах на Україні в сусідськім сполученні з Греками, як у себе в Масилії, Ольвії, та инших колоніях на побережжі Ґаллії, де звалися Русинами. — На ґрунті культурної спільности Провансальської (Кельтської) Руси з Українцями Русь Азовська легко ввійшла в гущу українського народу, який мав теж високу культуру і був значно численнішим, що сприяло злиттю. — От ця Азовська Русь прийшла з півдня Франції, тоді Кельтської Галлії, тепер Провансалю, провінції Руссільон з містом Рус і прилягаючих земель. Там вона жила вже в II в. перед Різд. Хр. під назвою *Русинів* (Ruteni) поруч з грецькими колоніями — Масилією — Марсель, Ольвією і ин., як і населення України жило у себе поруч з грецькими колоніями. Там вона мала свою державу, яку в 52 р. перед Різд. Хр. полководець Юлія Цезаря Луктерій Кадурк покорив і прилучив до Арвернів. Це було воєвниче хліборобсько-скотарське населення з кельто-греко-римською культурою і з властним, а потім і римським державним і військовим досвідом.

Греки в X-XI-XII в., як довів акад. Васільєвский, звали у себе український нарід Скифами, Тавроскифами, Сокироносцями, Руссю. З запису грецького хронікаря Скіліци (XI в.) під 1056 р. у хронікаря Кедрина довідуємося, що Русь в Візантії вважалася походженням з Кельтів — γένος κελτικόν. Се відгомін традиції про Русь, зайшлу з Ґаллії, з Франції, з Кельтів.

Русини, про яких пише Юлій Цезарь, вирушили з Ґаллії на схід слідом за Атиллою в V вікові і прийшли в римську провінцію Норік (Noricum). Про її пробування в м. Ювавії, в Норіку, свідчить напис на камені в християнській катакомбі про подію там в 477 році. В напису значиться: Anno Domini CCCCLXXVII Odoacer Rex Rhutenorum Geppidi Gothi Ungari et Heruli Contra Ecclesiam Dei sevientes Beatum Maximum cum sociis suis Quinquaginta in hoc speleo і т. д.

Після аґрарного бунту в 476 р. Русини в Норіку скинули Ореста і обрали собі в воєначальники Одоакра, через що його й названо в написі Rex Rhutenorum, тоб-то, Правитель Русинів. Вони одержали землю в Норіку, Панонії, Далмації, але в недовгім часі, збільшившись приадріятицьким населенням славянським, Провансальско-Норицька Русь перейшла Дунай і направилася на північ і на схід. Частина, що пішла в напрямі до Карпат, принесла туди по Ґаллії своє територіяльне імя для землі і населення — Ґаліція, Галичане, подібно тому, як попередні Кельти, переселившись в Іспанію, дали там назву території Ґаліція, а Кельти переселенці в Малу Азію туди те-ж перенесли назву Ґаліції, а по грецьки Ґалатія. Друга частина Русинів прийшла до Азовського моря, а звідти до Полян в Київ і принесла туди свою державну стару назву Русь, а по Норику — Норці.

В дискусії брало участь 9 осіб.

3. Др. *Гаджеґа Василь:* „Йосиф Волошиновський епископ мукачівський і Іван Малаховський епископ перемиський, як епископ мукачівський“.

Рамці цього докладу творять роки 1664—1676. По вислідах головно історика Дра А. Годинка вже в найновійших роках не мало світла додалося до цеї доби, і тому і цей доклад займається справою, звязаною з першою половиною цеї доби. По смерти епископа Петра Партенія, р. 1664 греко-католицьким єпископом іменував король Леопольд I Йосифа Волошиновського в р. 1667. Між тим минуло три роки, як велися переговори в Римі в справі іменовання єпископа мукачівського і кому має він підчинитися — чи митрополитові руському, як це єпископи руські просили, чи мадярському митрополиту Острикому, як цього жадала княгина Раковція. Римські переговори тяглися безуспішно, а між тим іменовано епископом Волошинського. — Та княгиня Раковція вдова, якій належав патронат мукачівського монастиря, з часом погодилася з цим вибором, головно як стало видно, що єпископ Волошиновський не в силі сповнити своєї задачі. Задачею було ширити „Унію“, тоді-то вона поставила антиєпископа, вченого і ревного, енерґічного чоловіка, в особі Івана Мелаховського, греко-католицького перемиського єпископа. Та його опісля не приняв король Леопольд I і завернув до свого краю. Так тяжко велося діло і доля „св. унії“, доки „схизматик“ православний єпископ в особі Йониція

Зейкана, про якого згадується в грамотах од 1654—1686 р., дбав енерґійно задержати своє православіє.

*

Всього було зачитано докладів 18. Участь у дискусіях брало 44 особи. На пяти засіданнях підсекції було присутніх членів 79, гостей 253. Пересічно на засіданні було 16 членів і 50 гостей.

2. ПІДСЕКЦІЯ ФІЛОЛОҐІЧНА.

4-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. V. Клементінум. Головує академік проф. Др. Смаль-Стоцький Степан, секретарює проф. Др. Сімович Василь. Присутніх членів 12, гостей 24.

1. Академік проф. Др. *Смаль-Стоцький Степан:* „Найновіші науки про праруську мову".

Референт займається найновішими теоріями Лєра-Сплавінського і Трубецького про праруську мову, її поділ спершу на дві ґрупи, замість Шахматових трох ґруп, і нарешті на три комплекси: український, російський і білоруський; доказує, що наведені цими авторами чотири прикмети обох ґруп — це загальнослов. діялєктичні зявища, так що вони не можуть служити підпорою ані обох ґруп, ані праруської мови, бо прямо її заперечують. Сюди належить також спільне всім Словянам та зарисоване вже в говорах в праслов. добі, а до кінця доведене на свій лад в індивідуальнім життю кожної словянської мови поступовання з півголосівками *ь*, *ъ*, явище змягчення шелестівок перед звичайними *е*, *і*, повноголос і т. д. Тому праруська мова — це тільки фікція. Референт відріжняє тільки дві фази розвитку кожної словянської мови: а) як говору самостійної живої прасловянської мови в прасловянській добі, який назагал партиципує (враз з иньшими говорами цеї мови) в напрямах і тенденціях розвитку цеї мови; б) як зіндивідуалізованого такого говору в самостійну мову, яка від хвилі перетворення колишніх говорів прасловянської мови в самостійні словянські мови і перервання між ними тісніших звязків та від виразного зарисовання свого окремого розвитку не звязана вже далі напрямом і тенденцією свого власного розвитку з иньшими так само зіндивідуалізованими самостійними мовами, а жиє своїм власним життям з своїми власними говорами, які назагал партиципують у напрямі і тенденції вже тільки її власного розвитку. Отже одні явища мови находять своє пояснення в причиновому і ґенетичному звязку з такимиж явищами иньших словянських мов в прасловянській добі, другі — в самостійному її розвитку, в питомім системи, який в ній витворився в самостійному її розвитку, Нема найменьшої підстави установляти якусь третю фазу розвитку н. пр. в виді праруської мови, бо тому противляться всі дані і знані нам мовні факти. Тому то в голосі прихильників

праруської фікції не чути вже такої самопевности, як то бувало у Соболевського, Ягіча і Шахматова, а Лєр-Сплавінський своєю критикою Шахматівської теорії та своїм власним поділом, не хотячи, до решти її підкопав. Згадавши ще погляд Ляпунова, висловлений в критиці на Кульбакина „Укр. язык" і Бодуена де Куртене в Ювілейнім Збірнику тов. ім. Шевченка, промовляє за дослідами без упереджень, без апріорних теорій.

В дискусії брало участь 4 особи.

2. Проф. Др. *Колесса Олександер:* „З рукописів Підкарпаття: Березненське учительне євангеліє XVI. віку".

Цей памятник дотепер незнаний, віднайдений референтом в Березні Великій на Закарпаттю. Палеографічний розслід паперу, водяних знаків, орнаменту, початкових букв, та вязи і почерку поодиноких букв — вказує на те, що памятник був написаний не пізнійше, як у першій половині XVI в. Церковно-словянський підклад має мішану редакцію молдавсько-волоської версії. Із важніших діялєктольогічних прояв відмітимо: крывавого, дрыжачи; умерети, выверечи, простерети; збавлѣня, весѣлю, постѣлку; выдтамти, выдкуд; уздоровлюнь, избавлюнь, жоны, чого; хворых; устыдатися, увопѣку; ци, пакь; тобѣ, собѣ; сесю, ононь; поможе, бѣгне; прибыват, слухат, вѣримо, єсмо (оден раз: єсме); приходѣмо, приступѣмо; абыхмося нестарали; вшитко, што. Взагалі мова переважно народня українська. Церковно-словянська основа незначна. Сильно розвинені діялєктольогічні прикмети вказують на середню ґрупу карпатських говорів. В тексті виступи проти Лютеран. Недостача мадяризмів, велике число польонізмів, особливо лєксичних, і факт, що памятник був у XVIII в. в селі Бітлі, вказували б на значну правдоподібність, що памятник був написаний на північному склоні Карпат.

В дискусії брало участь 2 особи.

3. Проф. *Білецький Леонід:* „Історія баляди про покритку, що втопила дитину, в словянському фолькльорі".

Автор розібрав численні варіянти й писемні новотвори баляди в українськім, польськім, словацькім, словінськім та німецькім фолькльорі й подав літературну її історію, визначивши, як мотивами й формою вона зародилася на Україні в 13 складовім ритмі, пройшовши цілу низку етапів серед українського, польського, словацького, словінського та німецького народу, як вона втрачала первісні мотиви та їх визначення й набірала своїх, відповідно до нових побутових і традиційних тенденцій. Той самий процес відбувався і з формою баляди, коли вона поступнево втрачала 13тискладовий розмір і прибірала зпочатку 11тискладовий і нарешті 8мискладовий. Останній етап її був — завернення зі словацької території знов на українську у Східній Галичині, де вона дала нові ремінісценції.

5-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. V. Клементінум. Голувує академік проф. Др. Смаль-Стоцький Степан, секретарює проф. Др. Сімович Василь. Присутніх членів 12, гостей 22.

1. Академік проф. Др. *Смаль-Стоцький Степан:* „Мішані поліські говори і поліські дифтонґи".

На основі фонетичних студій п. О. Курило, Ганцова і Зілинського витягає референт важні висновки для української діялектології, що поліські говори Чернігівщини, сумежні з Білоруськими, говори — побілорущені, мішані. Відмінна від загальноукраїнської система наголошування (з великою експіраторною силою) в цих говорах потягає за собою квантитативні і квалітативні ріжниці між наголошеними і ненаголошеними голосівками. Наголошені голосівки дифтонґізуються, ненаголошені мають нахил до редукції, а крім того квалітативна їх ріжниця виявляється в áканні і я́канні. Незгідно з звуковими нормами української мові *е*, і *і* мягчать попередущі шелестівки; таке *'е*, попавши під наголос в позиції перед твердою шелестівкою, зміняється деколи на *о*, з якого розвивається дифтонґ, *ц* назагал тверде. Усі ці прикмети чужі українській мові, це — білорусизми. Але своїм походженням ці говори є українські, бо *і* і *ы* збіглися в один звук, *е* і *ѣ* відріжняються, відбувся перезвук *о, е* в закритому складі, а голосові шелестівки, замикаючи склад, не стають безголосими. Ці прикмети наскрізь просякли поліські говори і доказують їх приналежність до української язикової спільности. Дифтонґи в поліських говорах появилися аж після переведення всеукраїнського перезвуку *о, е* в закритих складах і аж наслідком пізнійшої зміни загально-українського рівномірного наголошування з координованими складами, з ясними, виразними, чисто і старанно артикульованими голосівками — на наголошування з великою експіраторною силою, з складами субординованими наголошеному складови, з ослабленими, а навіть зредукованими ненаголошеними, а здифтонґізованими наголошеними голосівками. Доказом такого хронолоґічного порядку є факт, що дифтонґізоване наголошене *о* дає відмінні результати в залежности від того, чи воно є первісне *о* в закритому складі, чи яке иньше *о*. Ця ріжниця між обома родами *о* мусить, отже, бути старша, ніж теперішня система наголошування і дифтонґізація в поліських говорах. Дифтонґізація не є отже зявище „архаїчне", а новіще, не є явище українське, а чуже. Перезвук *о, е* в закритих складах не можна пояснювати ані здовженням, ані впливом наголосу — тільки самим фактом закритости і фонетичними його наслідками.

В дискусії брало участь 2 особи.

2. Проф. Др. *Панькевич Іван:* „Язикова границя межи »Словаками« й »Русинами« на Закарпатті в окрузі Ужгородськім і Собранецькім".

Автор полємізує з Др. Гусеком, що говори на захід од Ужгорода залічив до словацької мови, і на основі зібраного ним самим діялєктичного матеріялу з цих околиць констатує, що це говори переходові; рівночасно він подає свою докладну границю, де починаються словацькі діялєкти, подає характеристику їх і переходових говорів і тих діялєктів, що вже мають безперечні українські прикмети.

В дискусії брало участь 2 особи.

3. Проф. *Білецький Леонід:* „Головні напрямки української літературно-наукової критики".

Прелєґент визначив сім етапів розвитку української літературно-наукової критики, що розвивалась за такими чотирма школами: I. неоклясична, або формально-поетична, починаючи від українських „піїтик" XVII—XVIII. ст. — II. школа історична, що ховає в собі такі етапи розвитку: а) інтерпретація поетичного твору, як історичного документу, б) ідеольоґічного документу, в) соціольоґічної функції, г) як твору міжнароднього, що повстав у наслідок наслідування; III. школа психольоґічна, та IV. фільософічна.

В дискусії брала участь 1 особа.

4. Проф. Др. *Сімович Василь:* „Українські чоловічі ймена на »о«".

Появи таких іменників в українській мові треба шукати у здрібнілих іменах власних на „-ко" та згрубілих на „-ло" (одні і другі первісно — neutra), що потягли за собою такі ймена, відміна яких збігалася з їх відміною (Марко, Данило). Близкість значіння йменників на „-ко" та „-но" створила ряд імен власних на „-но" (Яхно). Наголос деяких іменників та неорганічний для мови визвук спричинив перехід цих іменників до середнього роду, але чоловіче їх значіння потягло їх до чоловічого роду. Зіставлення певної групи наростків песливих жіночих і чоловічих іменників виявляє шлях, що ним у новіщий час ішла творба не тільки імен власних на „-о", але й іменників родових.

В дискусії брала участь 1 особа.

5-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. V. Клєментінум. Головує академік проф. Др. Смаль-Стоцький, секретарює проф. Др. Сімович Василь. Присутніх членів 11, гостей 25.

1. Академік проф. Др. *Смаль-Стоцький Степан:* „Обовязки української науки супроти Шевченка".

Референт вимагає: 1. повного критичного видання усіх творів Шевченка, з науковою точностю установленого правдивого тексту, з критичним апаратом, з усею перепискою, а також усею літературою про Шевченка, оскільки наводяться там факти з біоґрафії або такі, що служать до пояснення творів Шевченка; 2. такої біо-

ґрафії, що з неї плило б правильне зрозуміння Шевченкових творів, фактів з життя поета, що найшли свій вираз в його поезіях. Референт радить в тій цілі перш усього спрацювати автобіографічний матеріял з усіх творів Шевченка, розбивши його на ґрупи, як а) осьвіта Шевченка, б) життєві засади і сьвітогляд, в) релігія, Бог, г) подорожі по Вкраїні, д) приятелі, пани, козаки, крепаки, е) Москалі, Поляки, Жиди, Німці, ж) соціяльні ідеали, з) мистецтво: малярство, поезія, музика, театер, і) державність, військо, к) позитивні і негативні типи у Шевченка і т. п. Так спрацьований автобіоґрафічний матеріял доповнити знов таки автентичними відомостями із споминів чи иньших побутових і т. п. історичних джерел. Треба, отже, зясувати, скільки мога, повний етичний, культурний, політичний образ доби. Ця повна збірка фактів стала б опісля підставою до одностайної, повної, критичної, такої біоґрафії Шевченка, яка дала б нам ключ до найліпшого розуміння його поеми, туги, ідей, змагань. Дилєтантщину та публіцистику про Шевченка, що досі ширила непевні, скривлені погляди, непорозуміння, треба заступити дійсною науковою працею, найсумліннійшою аналізою його творчости, філолоґічною інтерпретацією і синтезою в усіх ділянках пізнання його творів, щоб розкрити наукову правду, ідейну основу спричиненої Шевченком у нас великої революції думок, серця, етики, соціяльного і політичного чуття і думання. Крім того, мова і поетична форма чекають ще наукового опрацьовання, а малярське мистецтво — також.

В дискусії брало участь 5 осіб.

2. П. *Богацький Павло:* „До історії видань „Кобзаря“ Т. Шевченка“.

Історія видань „Кобзаря“ Т. Шевченка мусить попередити історію тексту тої книги. Але матеріялів для такої історії не зібрано, не розроблено ще науково. Є ще видання „Кобзаря“, що їх зовнішнє обличчя й досі не вияснене, про них подали бібліографи поплутані та неповні відомости. Доклад мав обєктом своїх студій видання „Кобзаря“ 1867 року, що вийшло в Петербурзі накладом Лисенкова. Тут подано річевий та детальний опис цього видання та зроблено спробу вияснити його історію.

3. Проф. Др. *Артимович Атенор:* „Йонізація т. зв. дактильоепітритів“.

Крім 1-ої пісні, де Бакхілід держиться техніки Піндара, цей поет старається у т. зв. епітритах (з ритмом x — ◡ — x — ◡ — x) — мимо середньої цезури або дієрези не закінчати слово по довгому спаді, н. пр.: x — ◡ — — / — ◡ —. З цього виходить, що він т. зв. епітрит не уважав за ірраціональний йонік (— ◡ — — замісць ◡ ◡ — —) і що міра дактильоепітритів у нього не була йонська. Тому, що не можна допустити, щоб Бакхілід инакше мірив дактильоепітрити, як Піндар і инші поети, то треба йонську міру дактильоепітритів,

що її приняла, за Блясом, більшість модерних метриків, уважати за хибну.

В дискусії брала участь 1 особа.

4. Проф. Др. *Артимович Аґенор:* „Спондеїчні слова в 4-ій стопі гексаметра Проперція".

Справа йде про те, чи Проперцій навмисно старався не виповнювати 4 стопу гексаметра двоскладовим словом. У грецьких поетів, від александрійської доби почавши, це було заборонене, в Римлян — ні. Але коли переглянемо тільки ці місця, де поет міг иншим порядком слів оминути спондеїчне слово в 4 стопі, то побачимо, що Проперцій це допускає тільки: 1. коли вживає фіґури т. зв. анафори, н. пр. II. 29. 19: parcite iam frates, iam certos spondet amores, а не — certos iam.... 2. коли порядок слів через переставлення став би неприродній, головно, коли сполучник мав би станути аж по дієслові, н. пр. III. II. 1.: Quid mirare meam si versat femina vitam, а не — versat si femina vitam....

У всіх инших випадках старається Проперцій, оскільки це можливе, оминати спондеїчні слова в 4 стопі гексаметра.

5. Проф. Др. *Сімович Василь:* „Спроби перекладів св. письма у творах Й. Ґалятовського".

У творах Ґалятовського („Ключ розуміння", „Боги поганські", „Душі людей змерлих", „Месія правдивий...") порозкидані довші, то коротчі виривки письма св. обох завітів, поперекладувані автором для практичної мети, не все на основі тексту, а просто — з голови. Підклад цих перекладів, то польські переклади (більше Вуйка, менше протестанська ґданська біблія), то церковнославянський текст острозької біблії. На основі аналізи цих перекладів (конструкція, лексика, синтакса, фразеольоґія...) виказано народність та українськість цих перекладів, при чому стверджено на них, що й тут Ґалятовський спирається на західні говірки української мови (волинські).

В дискусії брало участь 2 особи.

6-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. V. Клементінум. Головує акад. проф. Др. Смаль-Стоцький Степан, секретарює проф. Др. Сімович Василь. Присутніх членів 12, гостей 20.

1. Проф. *Білецький Леонід:* „Історія сюжету повісти П. Мирного й Ів. Білика: „Хиба ревуть воли, як ясла повні".

Прелеґент розібрав питання про авторство двох братів Рудченків (П. Мирного, та Ів. Білика), як воно стояло до цього часу в критичній літературі, й основно спинився на найновіщій студії М. Марковського: „Як утворивсь роман »Хиба ревуть воли, як ясла повні« П. Мирного і Ів. Білика". В останній частині докладу по-

казав позитивні сторони цієї студії і спинився на тих, що не були ще докладно зясовані, й які, на думку автора, ще треба було досліджувати далі: особливо розмежування авторства обох письменників та зясування історії тексту цієї повісти.

2. Др. *Свэнціцкий Іляріон:* „Поділ староруських памяток письменства з огляду на історію української мови".

Поділ памяток староруського письменства може бути: 1. з огляду на приявність у них ознак східно-словянського походження (повноголос: поява Ж, Ч на місці ЖД, ШТ; У, Ю, Я на місці первісних носових); 2. з огляду на рівночасні ознаки мови первісних памяток, що з них східно-словянські (староруські) памятники були переписані; 3. з огляду на якусь ясно зазначену одноманітність правописно-граматичну, помітну особливо в дрібних записах, означених чи роком, чи місяцем, чи навіть іменем писця; тоді може виявитися рівноважність письма, і звучні, звукова основа книжкового правопису даної говірки; тим то слід долучити до Новгородських Миней 1095-6-7 р. ще Добрилове Єв з 1164 року й Виголексинський зборник, а Типографське Єванг., ч. 6 вважати великоруською північною памяткою; 4. поява *ѣ* з *е* в закінченнях типу — ЕНЬ Є, ЕНЪ дає підставу зачислити такі памятки до київських та волинських; 5. з огляду на одночасність появи ріжних особливостей правописних у Типографському Єванг., ч. 5, в статтях, доданих до галиц. Евг. 1144 р. і Житя Сави Осв. XIII в. що ясно виступають у білоруських говірках і по сьогодні, доводиться ці памятки визначити білоруськими.

В дискусії брали участь 3 особи.

3. Акад. проф. Др. *Смаль-Стоцький Степан:* „Найблизші завдання слявістики".

Референт кладе великий натиск на пляновитість і систематичність праці і вказує: 1. на потребу нового словника староцерковнословянської мови, який повинен відзначатися повнотою мовного скарбу, богацтвом прикладів на всякий ужиток слова, всіх форм його і синтактичних сполук з зазначенням памятника; 2. опрацьовання церковнословянської мови (словника і граматики), уживаної у переважної частини Словян до тепер і до певної міри живої — як живої з її дійсною вимовою (не букви, а звуки!) у ріжних Словян (з фонетичним описом мови), щоб наглядно представити зріжничковання одної колись мови на ріжні її види, неначе-б то говори, бо це може розкрити нові горизонти в слявістиці і лінгвістиці взагалі. 3. Удержування дуже тісного контакту з індоґерманістикою, особливо розроблювання засадничих питань методи, напряму, мети дослідів — в слявістичних часописах: а) обовязковими рефератами про всі належні сюди твори, щоб усі були добре зорєнтовані в усіх нових течіях нашої науки; б) обовяз-

ковими рефератами про усі слявістичні праці; в) критикою наукових праць, щоб виправлялися хиби і прочищувалися наукові погляди; г) історичними оглядами праць і поглядів в поодиноких конкретних питаннях — підготовляти докладно історію слявістики. 4. В самостійних студіях і монографіях головну увагу звертати на повний, певний і упорядкований матеріял (не еґзотики!). 5. Найпильнійшу увагу звертати на словянську мову в прасловянській добі, її початки, життя, розвиток на цілому протязі тої доби (яку треба старатися докладно означити) і на широкім просторі, щоб означити і найкраще розмежувати її говори та їх в словянській прабатьківщині, як найвлучніше, розмістити, взагалі трактувати цю мову, як одну живу мову, прикладаючи до неї всі ті норми, які навчилися ми прикладати до живих словянських мов. Тому історія і культура цеї доби належить до слявістики. 6. Плекати практичне знання живих словянських мов на університетах, щоб тим причинитися до правильного їх порівнування. Не екзотики, а звукові, морфологічні, словотворні, семантичні і синтактичні системи поодиноких мов повинні бути предметом глибоких студій і їх порівнування. 7. Для осягнення найбільших успіхів повинен би кожний словянський народ випосажити слявістику хоч на одному свому університеті в катедри і семинар так, щоб були там заступлені всі живі словянські мови. Це буде живий і постійний орґан для виміни думок, для удержування тісного контакту між слявістами. 8. З причин дуже обємистого завдання відділити словянське мовознавство — культуру словянського слова, від історії літератури.

4. Акад. проф. Др. *Смаль-Стоцький Степан:* „Найблизші завдання україністики“.

Референт вказує: 1. на конечну потребу повного словника української письменської мови, до якого ставляє такі вимоги, щоб україністи з нього могли досліджувати зріст, життя і розвиток письменської мови в кожному напрямі; отже богацтва прикладів для дослідів семантики, морфології, синтактичних сполук слова з таким зазначенням авторів і творів, щоб можна в потребі все провірити. Приклади безумовно повинні бути акцентовані правдивим наголосом автора. Мова прикладів повинна бути оригінальна, не змодернізована, не підправлена, не зуніфікована. 2. Конечну потребу такого-ж повного словника української письменської мови XVI—XVIII віку. 3. Систематичних і докладних діялектольоґічних дослідів усіх говорів української мови, переведених умілими людьми з добрим фонетичним вишколенням на місці, з богацтвом фактичного мовного матеріялу, звязлих текстів, щоб можна скласти діялектичний атляс і добре визнаватись у діялектичній ґеоґрафії аж до ґеоґрафії поодиноких слів на звичайні буденні уяви. 4. Часопису на лад чеського Naše řeč і польського Język polski для розбудження, роширювання, поглиблювання, та загострення живого чуття мови, пильнувати її чистоти і правильного розвитку, та збере-

ження від заглади праць досвідних робітників на ниві перекладів. 5. В самостійних студіях і монографіях систематичного, докладного, та повного спрацьовання предмету для підготовлення синтези. 6. Удержування найтіснійшого контакту з загальною слявістикою, живої участи в її працях у власнім орґані для студій і монографій, рефератів і критики україністичних і слявістичних праць, для історії україністики, для обговорення досвідних і навчальних методів. 7. Орґанізації всіх сил. Періодичних конференцій з конкретною науковою програмою в щораз иньших містах, сполучених з цікавими публичними викладами з україністики, щоб ними збудити загальне зацікавлення для україністики в широких кругах громадянства.

В дискусії брало участь 3 особи.

5. Проф. Др. *Панькевич Іван:* „Найближча задача на полі діялєктичних дослідів у Галичині".

6. Проф. *Огієнко Іван:* „Руські переклади в Херсонесі р. 860".

Автор старається на основі деяких висловів (сила = accentus, τόνος, вимова) доказати, що під словом „руський" тут треба розуміти мову Киян із IX ст., що вже тоді Киянн мали свою азбуку, свої переклади євангелії та псалтирі, та що Кирило навіть користувався перекладами, найденими в Херсонесі.

В дискусії брало участь 2 особи.

*

Всього зачитано докладів 18. Участь у дискусіях брало 31 осіб. На чотирьох засіданнях підсекції було присутніх членів 47, гостей 91. Пересічно на засіданні було членів 12, гостей 23.

3. ПІДСЕКЦІЯ ФІЛОСОФІЧНО-ПЕДАҐОҐІЧНА.

4-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. V. Клементінум. Головує проф. Сірополко С., секретарює Довженко Г. Присутніх членів 5, гостей 23.

1. Проф. *Русова С.:* „Розвиток дошкільного виховання за останні роки".

В дискусії брало участь 2 особи.

2. Проф. *Сірополко С.:* „Шкільна справа на Великій Україні".

(Доклад надруковано в часописі „Тризуб", чч. 54 і 56 за р. 1926).

В дискусії брало участь 6 осіб.

5-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. VII. Клементінум.

Головує проф. Сірополко С., секретарює Довженко Г. Присутніх членів 5, гостей 12.

1. Проф. Др. *Ярема Я.:* „Проблєма несвідомих психічних процесів“.

Поняття несвідомого, яке E. v. Hartmann із метафізики Шеллінґа, Геґеля, та Шопенгавера поклав в основу своєї філософії душі, приймається з часом і на ґрунті емпіричної психології (Höffring, Ebbindham, Lipps і ин.), перетворюючись в науково-психолоґічне поняття, потрібне для зясування певних фактів свідомого душевного життя. Психопатолоґічні досліди й відкриття останньої доби (Freud і його школа) зафіксовують нарешті поняття несвідомого настільки міцно, що його обійти вже для сучасної психології неможливо. Цей спротив, який воно викликало й все ще подекуди викликає з боку строгих емпіриків-позитивістів, має своє оправдання, між иншим, і в тих труднощах, які ховаються в самому поняттю психічного несвідомого для тих психолоґів, що суть психічного добачають саме в свідомости. Автор реферату робить спробу усунути ці труднощі відріжненням психічного несвідомісного, котре характеризується відсутністю свідомости „я“ й обєкту, й психічного свідомісного, як продукту ускладнення та інтенсифікації першого, — в противенстві до гіпотези Leibnitza. Höffring'-а і ин., які в несвідомому добачають мінімальну свідомість, та й до погляду Freud'-а, котрий в дусі Канта вважає аналоґічно й психічні свідомі процеси за sui generis спостереження (феномени) трансцендентних реальних процесів.

В дискусії брало участь 2 особи.

2. Др. *Олянчин Д.:* „Про акт зрозуміння“.

В дискусії брала участь одна особа.

6-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. VII. Клєментінум. Головує проф. Сірополко С. Присутніх членів 5, гостей 12.

1. Проф. Др. *Мірчук Іван:* „Петро Лодій та його переклад »Elementa Philosophiae« Бавмайстера“.

Референт поставив собі завданням зібрати всі ці автентичні дані, які можна було віднайти про життя та діяльність цього в словянській родині безперечно не щоденного філософа і рівночасно освітлити значіння вище згаданого перекладу для розвитку української філософічної термінолоґії. Завдання це важне тим, що Лодій являється представником впливів західно-европейської, в цім випадку німецької, філософії (школа Вольфа) на розвиток філософічної думки на словянському Сході, а життя та його діяльність виказують тимчасом в дотеперішніх зображеннях такі неясности і суперечности, неначе б він жив не перед сотнею, а перед тисяччю літ. Так само Лодій, викладаючи в „Studium Ruthenum“ у Львові

16 років філософію, причинився до вироблення української філософічної термінології, чого доказом є саме його переклад твору Бавмайстера. Референт користувався всіма джерелами для цього предмету.

Реферат появився в І-ому томі „Записок Українського Наукового Інституту в Берліні“ 1927.

В дискусії брало участь 3 особи.

2. Др. *Сухоручко-Хословський Е.:* „Психотехніка та її значіння“.

В дискусії брало участь дві особи.

*

Всього на засіданнях філософічно-педаґоґічної підсекції зачитано 6 докладів. Участь у дискусіях брало 16 осіб. На трьох засіданнях було присутніх 15 членів, гостей 47. Пересічно на засіданні було 5 членів і 16 гостей.

4. ПІДСЕКЦІЯ АРХЕОЛОГІЇ ТА ІСТОРІЇ МИСТЕЦТВА.

5-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. І. Клементінум. Головує проф. Яковлів Андрій, секретарює доц. Слюсаренко Федір. Присутніх членів 8, гостей 18.

1. *Дністрянська С.:* „Провідні ідеї в історії музики“.

Для зрозуміння історичного розвитку музики не вистарчає ні еволюційний метод по теорії Лямарка і Дарвіна, ні нова теорія П. Беккера, що основує свою систему на принципі метаморфоз, але треба ще розважити історичні основи пануючого філософічного світогляду, себто, приглянутися історії музики зі становища індивідуалістичної та колєктивної ідеї в розвитку всесвітньої культури. Тому ввесь доклад поклав собі за мету зясувати усі впливи індивідуалістичного та колєктивного світогляду на розвиток музичної творчости в історії.

В дискусії брало участь 3 особи.

2. Асистент *Лиско З.:* „Нові досліди над оперетою: »Запорожець за Дунаєм«“.

Аналіза методики цеї опери показує значні впливи мелодичних елєментів італійських, як, н. пр., великі інтервалові скачки, широкі скалеві біги, переривання мелодичної лінії павзами, „зітхаюча“ мелодика і т. д. З другого боку, є в „Запорожці“ чимало мелодичного матеріялу, що зустрічається в українських народніх піснях, і обидві ці ґрупи є звязані зі собою в нерозривну цілість, що й надає цілій опері характер італійсько-український. З Моцартової опери „Уведення“ наслідувань не находимо (як це твердить проф. Анто-

нович), а італійщина „Запорожця“ являється тільки результатом відносин, серед яких жив його автор.

В дискусії брала участь 1 особа.

6-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. II. Клементінум. Головує проф. Дорошенко Дмитро, секретарює доц. Слюсаренко Федір. Присутніх членів 12, гостей 25.

1. Доц. *Слюсаренко Ф.:* „В справі пояснення до опублікованої Вальдгавером (р. 1923—Петроград) етрурійської вази“.

В переказах про бій Геракля з Кікном (Kyknos) і в художніх творах знаходимо чотирі моменти: а) бій Геракля з Кікном; б) на допомогу їм ідуть Арес і ин.; в) Геракль забиває Кікна; г) Геракль починає бій з Аресом, але Зевес розбороняє їх своїм перуном. — 2. Зображення на вазі показує нам цей останній (а не перший момент), що сходиться також з поданням письменників, які Вальдгавер подає чомусь у скороченні (н. пр., цитата з Hyg. f. 31.: quo cum Mars venisset et armis propter filium contendere vellet cum eo *Jovis inter eos fulmen misit atque ita distraxit.* Вальдгавер подає лише підкреслений референтом вираз.

В дискусії брала участь 1 особа.

2. Др. *Скупіль О.:* „Мустерська доба київського палеолітичного селища“.

Київ — це одна з найважливіщих палеолітичних стоянок Східньої Европи. Ріжні дослідники ріжно означають добу стоянки на Кирилівській вулиці. Дехто навіть говорив про Мустерську добу і реф. гадає, що ця клясифікація, залишена нині, являється зовсім правдивою. На жаль, не маємо ми нині точного профілю цієї стоянки, і тому ми примушені виходити лише з додаткової, з точки погляду типології, клясифікації. Трохи згодом, після відкриття стоянки, Хвойко вислав ґеолоґові Желізкові профілі Кирилівської вулиці, які ще й досі не видані. В серії находок на цій стоянці маються предмети, які аналогічні до знайдених Боч-Осмоловським в низчих шарах в печері Кіїк-Коба. Реф. переконаний, що найнизчий шар цієї стоянки складав частину зони стоянок перед мурських Східної і Центральної Европи, як Грот вовчий, Кіїк-Коба, Деркуль і инші.

В дискусії брала участь 1 особа.

3. Др. *Скупіль О.:* „Декілька уваг про східний епіпалеоліт“.

В дискусії брала участь 1 особа.

4. Проф. *Щербаківський В.:* „До питання про мальовану неолітичну кераміку“.

5. Доц. Др. *Залозецький В.:* „Византійське походження св. Софії в Київі і собора св. Спаса в Чернигові“.

На візантійське походження будівельних форм св. Софії Київської вказує не тільки ряд будівельних мотивів, — але передовсім ціла будівельна концепція. Вправді, не можна протиставити нашій будівлі цілком аналогічного приміру з візантійської архитектури, головно Константинополя, та все ж таки розвій мистецьких форм архитектурних від доби Юстиніяна аж до XII стол. вказує на це, що Київська Софія є прямо зависима від візантійських прототипів. Натомість не мислимим є шукання провенієнції Київського Собора в мало-азийських будівлях. Церкви в Il Anderin, Rusapha i'Adrab Mayâfargîn не можуть бути первовзорами Київської Софії, бо вони стоять в части на низчім ступні розвою а вчасти є у своїх диспозиціях зовсім відмінні. Те саме відноситься до впливів закавказьких. Аналогія церкви в Москві, помимо подібности в пляні, зовсім ще не доказує, що Київська Софія від неї мусить бути залежна, чому противляться рівнож всі історичні дані. Те саме відноситься і до церкви Спаса в Чернигові. Центральний характер заложення відповідає рядові візантійських церков X і XI стол., так, пр., Кілiссе Джамі. Також межі фасади чернигівського собора та деревляні обходи бічних кораблів не є чужі у візантійській архитектурі.

В дискусії брало участь 2 особи.

*

Всього на засіданнях підсекції археології та історії мистецтва зачитано 7 докладів. Участь у дискусіях брало 9 осіб. На засіданнях було присутніх членів 20, гостей 43. Пересічно на засіданні було 10 членів і 22 гостей.

5. ПІДСЕКЦІЯ ПРАВНИЧО-СОЦІОЛОҐІЧНА.

4-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. I. Академія. Головує проф. Лотоцький О., секретарює Др. Нижанківський С. Присутніх членів 11, гостей 19.

1. Проф. Др. *Дністрянський С.:* „Культура, цивілізація та право“.

Наука мусить обняти ввесь проблєм культури й цивілізації в цілости, та придивитися йому у відношенні до права. Треба вийти від філолоґічного значіння слів „культура“ та „цивілізація“, розважити суспільні основи тих понять і зберегти історичний характер цеї ріжниці. Так, покажеться, що культура в першому ряді чинність, в другому стан, в третьому лад. В цивілізації є те саме, у відворотному порядку: лад, стан, чинність. Культура — це добуття, порядковання та розвиток соціяльних сил суспільности.

Цивілізація є все те, що діється в суспільному житті під впливом державної орґанізації і міжнародного співжиття держав зі собою. Право є спеціяльною інституцією суспільного ладу.

В дискусії брало участь 4 особи.

2. Проф. *Яковлів А.:* „Морське право, як окрема наукова дисципліна".

Морське право заслуговує на те, щоб бути окремою, самостійною дисципліною в системі юридичних наук. Норми сучасного морського права базуються на стародавніх оригінальних правних принципах, що збереглися, дякуючи свому міжнародньому характеру. І нині міжнародній елемент у морському праві впливає в напрямі утворення міжнародного морського кодексу для всіх націй і в напрямі обєднання норм морського і річного транспорту. З другого боку, норми сучасного морського права містять в собі цілком оригінальні, самостійні принципи, не подібні до принципів цивільного чи торговельного права. Нарешті, міжнародній характер норм морського права і умови морського транспорту віддаляють морське право від приватного права, та наближають до права публичного.

В дискусії брало участь 5 осіб.

3. Проф. Др. *Дністрянський С.:* „Потреби нової системи приватного права".

Савіні і Віндштейд поклали основи нинішньої систематики приватного права. Одначе від їх часів перейшла наука права тільки етапів нового розвитку, що слід нові здобутки науки звести на шлях нової систематики приватного права. На чолі нової систематики повинні станути: „основи приватного права", що поставлять перш за все загальне поняття права і ідеї права, спираючися всюди на економічних та соціяльних елементах приватного права. Опісля слід приступити до науки про основні чинники правного ладу (людей та суспільні звязки) та вияснити основні принципи та ідеї приватно-правних інститутів. „Спеціяльна частина" приватного права повинна обіймати: 1. право старівлі, 2. значіння людини в приватному праві, 3. право обороту і 4. право маєткове.

4. Др. *Галіп Т.:* „Звичаєве право спадкове на Верховині".

На Підкарпатській Верховині збереглося досі звичаєве спадкове право. Елементи того права стрічаємо в збірнику *„Opus tripartitum* iuris consuetudanarii regii Hungariae" (1514—1517), що його автором був magister Stephanus de Werbewiz, з походження дрібний шляхтич із села Вербовець у підніжжя Верховини. Те звичаєве право містить у собі елементи юстиніянового права з одного боку, та славянсько-германські елементи — з другого боку

Автор переводить паралелі між збірником Вербовця і постановами українського права, реципованими в російському Своді законів із Литовського Статута.

В дискусії брало участь 2 особи.

5. Доцент *Андрієвський О.:* „Розвід подружжя по взаємній згоді".

Шлюб може бути розвязаний лише з причин, вказаних в законі. По революційних часах в Европі виникло питання про розвязання шлюбу по взаємній згоді, Доводи за і проти у цьому питанню не в стані когонебудь переконати, бо шлюб у психіці людській ще сильно звязаний з релігією; головне питання законодавця, чи може утриматись у даного народу розвязання шлюбу по взаємній згоді. На Україні історичні традиції промовляють за розвід по взаємній згоді, але під контролею роду й місцевої влади.

4-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. І. Академія. Головує проф. Др. Старосольський В., секретарює Др. Мельницький І. Присутніх членів 4, гостей 24.

1. Проф. Др. *Старосольський В.:* „Становище Б. Кістяковського в науці про державу."

В науковій діяльности Б. Кістяковського виріжнюються дві сторінки. Праці, писані по німецьки („Gesellschaft und Einzelwesen"), присвячені строгим проблємам теорії пізнання; тут він — співтворець нео-кантійського напрямку в соціяльних науках. У творах, писаних російською мовою, переважає натомість тон боротьби за правовість держави, за права людини, за все те, за що в б. Росії велася тоді політична боротьба. Б. Кістяковський був тут „публіцистом" у найкращому розумінні слова, що звертався не тільки проти пануючих тоді в Росії зовнішніх порядків, але й проти метод теоретичного та практичного політичного мислення. Він був речником західно-европейської мислі.

В дискусії брало участь 2 особи.

2. Доцент *Бочковський І.:* „Націологія і націоґрафія".

Нація є одним з головних чинників новочасного політичного розвитку. На жаль, з наукового боку, а саме — соціолоґічного, суть її дуже мало досліджена й то суто політично, а тому — дуже однобоко й необєктивно. Доперва підчас війни та після неї в західно-европейській науковій літературі доводиться констатувати живе зацікавлення проблємою нації, доказом чого можуть бути численні праці й розвідки про це питання в анґлійській, французькій, німецькій, шведській, італійській, голяндській, російській, польській, чеській, та українській мові (Zimmer, J. H. Rose, R. Muir, S. Herbert. H. Hanser, R. Johanet, B. Lavergne, Van Genepp, Simmar, K. Kandsky, K. Renner, O. Bauer, W. Mitscherlich, Meinecke, R. Kjéllen,

S. R. Steinmetz, R. Michels, T. G. Masaryk, M. Szerer, M. Handelsmann, П. Н. Мілюков, С. Рудницький, В. Старосольський, В. Левицький). Є, отже, безсумнівна потреба систематичного наукового досліду нації. Найкраще і найдоцільніще можна цього досягнути, на думку автора, відокремленням всього вивчання нації у дві спеціяльні соціольоґічні дисципліни, а саме: націолоґію та націоґрафію, з яких друга постачала б описовий матеріял, цікавлячись передовсім статикою національного буття, а перша аналізувала б істоту нації, узглядняючи націотворчі процеси з ґенетичного та динамічного боку. Націолоґія і націоґрафія звели б, отже, до одного знаменика досі принагідне й несистематичне, а головно — по ріжних соціолоґічних ділянках випадково розпорошене, досліджування незвичайно часової й палкої проблеми модерної нації.

(Друком цей доклад був оголошений у І-му томі „Записок Української Господарської Академії у ЧСР". У чеській мові з доповненями й у перерібці він появився друком у щомісячнику „Akademie" (Прага, 1927, Ч. 10).

3. Проф. Др. *Дністрянський С.:* „Повинність і ручення в модерному приватному праві".

Ґерманісти доказали в останніх десятках XIX в., що „повинність" (Schuld) і „ручення" (Haftung) були інститутами староґерманського права. Але дотепер не переведено ще в науці доказу, що ця ріжниця матиме велике значіння і в модерному праві. Автор переводить доказ, що обидва ті інститути виступають і в модерному праві та причиняються якраз до зрозуміння модерних соціяльних реформ у нинішньому праві; вони, одначе, змінили свою характеристику, яку мали в староґерманському праві, наслідком модерного інституту загального права на правну охорону.

4. Проф. Др. *Старосольський В.:* „Значіння внутрішньої форми слів у термінолоґії суспільних наук".

У „внутрішній формі" назв ріжних соціяльних явищ знаходимо иноді названі елементи, з яких ніби то складається це явище. Значіння цеї обставини не все однакове. Тому, що назва може походити від людей, які є (чи були) співтворцями явища, то вона може бути безпосереднім висловом фактичних відносин; в такім випадку внутрішня форма назви кидає світло на істоту явища. Так є не все. В назві явища може бути помимо того висловлений тільки погляд на явище; тоді треба мати це на увазі й не відноситися до цього погляду так, якби він був проявом факту. Прикладом цього, між иншим, є історія поглядів на істоту держави, теократії, монархії, демократії.

5-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. І. Академія. Головує проф. Лоський К., секретарює Др. Мельницький І. Присутніх членів 11, гостей 30.

1. Проф. *Шелухин С.:* „Нове пояснення статті 102 і 104 „Руської Правди“.

Московський підход до пояснення цих статей, які трактують про „обелное холопство“, — цілком хибний. „Хоть“ значить — дружинник; „хотя купить“ — наняти дружинника. — „Холоп“ значить зовсім не „раб“, а той, що на службі в другого; „обилний“ або „обѣл“ (обіл) — значить не „повний“, а походить від „білий“, себто, „чистий“, і значить „той, що повинен очиститись“. Таким чином, „обелное холопство“ — це служба, якою треба очиститись за щось. А тому текст ст. 102 („Оже хто хотя купить до полугривни а послухи поставить а ногату дасть перед самєм холопом“) значить: „хто найме собі від другого його дружинника сроком на дослугу до року, то повинен робити це при свідках і дати $^1/_{10}$ плати перед самим дружинником“. „Хто поїметь рабу без ряду“, той по 103 ст. мусить „обілити“ себе відслугою за шкоду, заподіяну володільцеві раби. „Хто візьме тивунство без ряду или привяжеть ключ к собі без ряду“, той, згідно з 104 ст., не може покинути служби, коли і як схоче, а мусить „обілитися“ здачею всіх справ, і лишень тоді вважатиметься звільненим.

В дискусії брала участь 1 особа.

2. Проф. *Шелухин С.:* „Традиція могоричу в українськім правовім життю“.

В правовім житті українського народу утворення правових взаємовідносин силою звичаєвого права завершується могоричем. Походження звичаю давнє і невідоме. — Могорич звичайно ставить той, хто придбав якесь право. Могорич — з доброї волі, а не з примусу, як і договір. В українськім звичаєвім праві могорич став складовою частю утворення договору, як ознака завершення його і вступу договорних відносин в силу. Випиття могоричу робиться в гурті з свідками й контрагентами — це ознака згоди на договір. На території України могорич був у Скифів. По Геродоту Скифи наливали в чашу вина, контрагенти пускали своєї крови в те вино, мочили зброю, причитували, і пили контрагенти й свідки. Договір той утворено. Говорять, говорять і договоряться. На це витрачалися зусилля. У Греків иноді бувало по 7 перекладчиків, поки збалакаються. Могорич — це два грецькі слова: μογέω і ῥῆσις — значить — успішно закінчую зусилене говоріння згодою. Те ж, що й договір. На Кульобській знахідці Скифи пють побратимство з одної чаші. Так і в козаків. При шлюбах в церкві молоді пють червоне вино з одної чарки. Звичаї при договорах, побратимствах, замиренні, благословенні дочки на шлюб, сватанні, вінчанні і ин. випадках. Могорич у Перемиських купчих 1359, 1366, 1378 р., як приналежність юридичного акту. Могорич — символ правового значення при договорах. Примовка: „Могорич — любовна річ“.

3. Проф. Др. *Лозинський М.:* „Від Версаю до Льокарна".

Подається історія міжнародньої політики від підписання Версайського договору до вступлення Німеччини у Союз Націй. Вказується, як поділ держав на переможців і переможених переходив еволюцію в напрямі рівноправности всіх членів сімї націй. Договори в Льокарно і вступлення Німеччини до Союза Націй завершують до певної міри цей розвиток, рівночасно виключаючи юридично війну між договірними сторонами. Тепер приходить черга на унормування відносин між державами дотеперішнього типу і Союзом Соціялістичних Радянських Республік.

В дискусії брала участь 1 особа.

4. Проф. *Шелухин С.:* „Система практики карного права, як окрема дисципліна".

Практичні цілі карного правосуддя вимагають ширшого підготовлення, а для того потрібна реформа, що вводить в університетський курс прикладну частину карного права. Треба з погляду карного права пізнати громаду та скривдженого і злочинця, як людську особу та як члена соціяльного організму, в цілях для перших — забезпечення, охорони і компензації, для другого — поправи і здержання; треба також розслідити події в цілости. Так правник мусить володіти вмінням розсліджувати події в цілости і пізнавати цих людей, а для того повинен знати основи психології, психопатології, моральної філософії, соціології, етнології, антропології. Ріжниця в предметах, цілях і методах вимагає окремої науки.

В дискусії брала участь 1 особа.

5-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. І. Академія. Головує проф. Лоський К., секретарює Др. Мельницький І. Присутніх членів 9, гостей 23.

1. Проф. *Лотоцький О.:* „Церковно-правні основи автокефалії".

Нинішню систему автокефальних церков, що коріниться в правилах апостольських, повно і остаточно розвинено канонами вселенських соборів. Вона полягає в концентрації певного числа єпископій біля одної центральної, що її єпископа визнається за голову незалежної церкви. Територіяльною основою автокефальної церкви стає етнографічна територія кожного народа, що звичайно припадала на політичні межі. Момент державно-адміністративний в територіяльному розподілі автокефальних церков все більше зростає у свойому значінню і бере перевагу над иншими мотивами ідеологічного порядку. Заперечення автокефальности певної історичної церкви не може бути, і такі заперечення фактично походять не із засад церковного права, а навпаки, з порушення тих засад.

2. Проф. *Лотоцький О.*: „Державно-правні основи автокефалії“.

Всі зміни церковного устрою, що торкаються лише самої системи церковних та міжцерковних відносин, належать до сфери звичайного людського права. Такі зміни правосильні з погляду православної доґматики і церковного права, і самі собори церковні визнавали щодо них компетенцію зовнішньої державної влади. Ця остання стає тому джерелом церковного права щодо утворення автокефальних церковних орґанізацій. Той usus з боку державної влади послідовно і незмінно треває ще з доби вселенських соборів аж до нашого часу. Акти утворення державною владою нових автокефальних церков, чи їх скасування, відбуваються фактично не тільки не по згоді з чинниками церковними, але в більшости проти їх волі та з мотивів політичних.

В дискусії брало участь 7 осіб.

3. Доц. *Андрієвський О.*: „Українська парафія, як юридична особа“.

Православна українська парохія є корпорація; кожному членові належать тільки такі права і обовязки, що відповідають місцю, яке він займає в корпорації. У церковному житті на Україні помічаємо великий нахил утотожнювати парохію з братством: кожний парохіянин, як і братчик, мусів пройти службовий виховальний стаж від молодшого до старшого брата. Протилежність православної парохії уявляють: католицька і парохія старої російської церкви — це не корпорації, а установи. Парохіяне жадних прав не мають, лише деякі обовязки; на чолі парохії стоять органи, призначені вищою церковною владою, римською курією у католиків, св. синодом у старій Росії. Сила української парохії полягала на організації ліпших членів церкви, сила католицької і російської парохії на зовнішній силі найвищої церковної влади.

В дискусії брало участь 2 особи.

6-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. І. Академія. Головує проф. Дністрянський С., секретарює Др. Мельницький І. Присутніх членів 5, гостей 22.

1. Др. *Мандрика М.*: „Сучасне міжнароднє право, його суроґати та міжнародня сваволя“.

Для доктрини позитивного міжнародного права слід зазначити, з одного боку, величний розвиток сучасного позитивного міжнародного права, з другого ж боку занепад праворозуміння та правооснови в міжнародніх вчинках, та актах у керовників сучасної европейської політики. Дальше треба розріжняти в правотворчих актах сучасности дійсні норми міжнародного права від їх суроґату розпорядку самовільної влади. Конечною ознакою справжньої

норми міжнародного права є етичне мінімум, мінімум соціяльної справедливости в тому рівні, який у динаміці правотворчости заняв найвище і єрархічне місце.

В дискусії брало участь 2 особи.

2. Др. *Клунний П.:* „Міжнародній союз товариств Ліґи Націй, як ідейний чинник модерної світової політики мира й солідарности поміж людством".

Починаючи з ідеї обєднання людства, автор приходить до моменту першої реалізації цеї ідеї в обєднанні представників товариств поодиноких народів, та говорить про повставання таких товариств до часів, в часи і після часів світової війни, аж до обєднання їх в міжнародній союз товариств Ліґи Націй, і про орґанізацію, діяльність, та сучасний стан того союзу. При тім зазначує теоретичне та практичне значіння згаданого союзу і ілюструє свій реферат картоґрамами.

В дискусії брало участь 2 особи.

3. Др. *Клунний П.:* „Національні меншости, як складова частина людности сучасної держави.

Треба відріжнити пять груп европейських держав з огляду на національні меншости: 1. держави, що не мають міжнародніх обовязків 2. держави, з фактичним розвитком відносин між державою та національними меншостями, 3. держави, що мають білятеральні договори щодо національних меншостей, 4. держави, що визнали декляративно принцип охорони національних меншостей, та 5. держави, що мають точно формульовані міжнародні обовязки щодо національних меншостей. Всі ті ґрупи ілюстровано на окремо виготовлених картоґрамах в барвах, та зосібна обговорено відносини ріжних світових орґанізацій (Ліґи націй і т. д.) до національних меншостей.

В дискусії брало участь 2 особи.

4. Др. *Клунний П.:* „Теорія еволюції орґанізації людства".

Автор зупиняється перш за все на теорії еволюції орґанізації людства, обговорюючи стару, перехідну і майбутню систему; переходить до світових принципів або законів еволюції тієї орґанізації, після чого задержується при схемі законів еволюції, послугуючися відповідно складеними синоптичними таблицями. Ця схема обіймає: а) державу, як елемент — орґанізації людства, б) державу та її окремі народи, в) основні гасла світової політики та міжнародного права, г) міжнароднє право, світову політику та загальну культуру, д) етапи розвитку світової політично-міжнародньої орґанізації людства, е) еволюцію світової політично-міжнародньої орґанізації в дійсности (історії) та ідеалі (теорії).

В дискусії брала участь 1 особа.

6-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. І. Академія. Головує проф. Лотоцький О., секретарює Др. Клунний П. Присутніх членів 15, гостей 28.

1. Проф. *Шиманський С.:* „Питання про забезпечення наукових працьовників і їх авторських прав та субвенції для виконання наукових праць та їх видань".

В дискусії брала участь 1 особа.

2. Ґен. *Петрів В.:* „Головні принципи для утворення соціяльно-збройної сили на Україні".

В дискусії брало участь 2 особи.

3. Доц. *Буткевич С.:* „Динаміка безпризорности та злочинів малолітків у С. С. С. Р. та методи боротьби з ними".

В дискусії брала участь 1 особа.

4. Проф. *Зайкин В.:* „Державно-правне становище Слобожанщини в другій половині XII в.".

В дискусії брало участь 4 особи.

*

Всього було зачитано докладів 24. Участь у дискусіях брало 42 особи. На шести засіданнях підсекції було присутніх членів 55, гостей 146. Пересічно на засіданні було 9 членів і 24 гостей.

6. ПІДСЕКЦІЯ ЕКОНОМІЧНО-КООПЕРАТИВНА.

4-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. II. Академія. Головує проф. Бородаєвський С., секретарює Др. Коберський К. Присутніх членів 7, гостей 17.

1. Проф. *Щербина Ф.:* „Закон зонального розподілу населення".

Ряди наведених докладчиком статистичних даних і зроблених по ним висновків дозволяють йому одмітити слідуючі загальні риси закона зонального розподілу населення: Основним чинником цього закону являється стисненість або гущина населення. Чим густіше населення, тим вище воно по культурі, активніше по пристосовання праці, розвитку потреб. Ці три властивости людської натури властиві всім людям, расам і народам. Але в дійсности все людство на земній кулі уявляє собою величезну ґрадацію індивідів і соціяльних орґанізацій у ступнях розвитку трьох основних властивостей в природі людей. В цьому відношенню кожна частина земної кулі характеризується визначеною для неї середньою, типічною гущиною населення, з слабими

одхиляннями її по північній і південній півкулям і більш значними по всьому материку. Многоміліонні кадри людей будують і ведуть сільське господарство, як нерушиму основу їх існування по визначеному, закономірно виявленому в статистичних даних плану для всієї земної кулі. Ріжні території, по складу населення і по забезпеченню площами земель для його розселення, діляться по кожній частині світа і по сільсько-господарським зонам на дві ґрупи: 1. на території з екстенсивним і 2. на території з інтенсивним веденням сільського господарства. Людство будує й веде сільське господарство по визначеній для всієї земної кулі системі, якою фіскується вражаюча закономірна координація цифрових статистичних даних між обома ґрупами територій. Гущина населення понижується від Европи до Океанії і в напрямку од північної помірної зони до південної помірної, чим визначається і просування людей в цьому основному напрямку. Таким чином, все людство на земній кулі веде своє сільсько-господарське життя і будівництво по зазначеним законам, загальну суму яких зводить докладчик до одного закону зонального розподілу населення по слідуючій формулі: Закон зонального розподілу населення обнімає середню типову гущину населення по сільсько-господарських зонах кожної частини світу, згідно з чим люде планомірно будують і закономірно ведуть сільське господарство.

В дискусії брало участь 4 особи.

2. Др. *Камінський В.:* „Проблєми кругобігу народньо-господарського життя“.

4-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. II. Академія. Головує проф. Бородаєвський С., секретарює Др. Коберський К. Присутніх членів 6, гостей 17.

1. Доц. *Садовський В.:* „До питання про поняття економічного району“.

Ріжниця методів, цілів і матеріялу, якими оперують науки природньо-історичні і економічні, вимагає ріжного підходу до конструовання поняття району природньо-історичного і економічного. Конструувати поняття району на підставі ознак мішаного характеру являється неправильним з методологічного боку. При конструуванні поняття економічного району на основі ознак лише економічного порядку вплив природніх історичних факторів приймається до уваги на основі впливу природньо-історичної обстанови на окремі ознаки економічного порядку. Поняття економичного району являються абстрактно-теоретичною конструкцією, збудованою в незнавальних цілях. Під цим поняттям належить розуміти конструкцію певного економічного стану на підставі визначених, апріорно вибраних економічних ознак з приняттям

до уваги категорії простору. Являється доцільним конструувати в незнавальних цілях райони спеціяльного характеру; до конструування районів загально господарських треба ставитися з обережністю. В совітській економічній літературі висовується принцип чинного районування; переведення районування в цей спосіб не може бути перевірене на підставі даних обєктивного характеру.

В дискусії брала участь 1 особа.

2. Проф. *Біднов В.:* „До історії грошевих знаків на Україні".

Тези: справа вироблення „чехів" в часи гетьмана Самойловича. Обставини, які примусили Самійловича клопотатися про вироблення чехів. Приклад Петра Дорошенка дає Самойловичеві привід до вироблення чехів. Здійснення думки гетьмана Самойловича.

В дискусії брали участь 2 особи.

3. Доц. *Добриловський М.:* „Оподаткування селянства на Україні".

В дискусії брало участь 2 особи.

5-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. II. Академія. Головує проф. Бородаєвський С., секретарює Др. Коберський К. Присутніх членів 10, гостей 25.

1. Проф. *Бородаєвський С.:* „Принципи кооперативного закона".

Докладчик досліджує існуюче кооперативне законодавство ріжних країн і, шляхом критичного аналізу головних його елементів відносно орґанізації та діяльности кооперативів, приходить до встановлення тих принципів, які, будучи прийняті кооперативним законодавством, могли б гарантувати кооперації широкий і правний розвиток. Докладчик — прихильник єдиного загального кооперативного закону для всього світу. В свойому рефераті він накреслює основні принципи загального кооперативного статуту, якто: мету кооперативів (підвищення матеріяльного добробуту членів), реґістраційний порядок затвердження статутів, органи управління, відчитність, відповідальність членів, ревізія, ліквідація.

В дискусії брали участь 10 осіб.

2. Проф. *Коваль В.:* „Соціяльна природа сільсько-господарської кооперації".

З половини XIX ст. цілком певно визначилося, що процес еволюції сільського господарства пішов зовсім иншим напрямком, ніж процес еволюції промисловости та торговлі. В сільському господарстві трудове господарство виявило себе більш стійкою економічною формою, ніж господарство капіталістичне, і почало рости числом і міццю на рахунок останнього. Цей процес було

виявлено статистичними дослідами. В основі його лежить три головніщих причини: а) розвиток аґрономічної науки і техніки, що сприяв більше трудовому господарству; б) зростаюча риночність дрібного трудового господарства; в) третя причина — сільсько-господарська кооперація, що дала трудовому господарству всі ті можливости, які були до того доступні лише капіталістичному сільсько-господарському підприємству. Значіння сільсько-господарської кооперації для дрібного трудового господарства полягає не тільки в тому, що вона дала йому захист проти визискування капіталом в процесі обміни, але і в тому, що вона організує капітал для продукції і тим підводить новий фундамент під саму продукцію трудового господарства (контрольні, насіневі, машинові, електричні та инші товариства). В звязку з тим, що кооперацію все глибше і глибше просякають ріжні галузі сільського господарства, існують теорії, що сільсько-господарська кооперація поволі переведе все сільське господарство в нові форми, в яких всі засоби продукції перейдуть в кооперативні руки, і приватній власности на них не залишиться місця. Ці теорії мають вже велику давність, і спроби завести такі форми господарювання провадилися ще з часу Оуена а за останні часи положені навіть в основу всієї аґрарної політики СССР і провадились усіма силами державного примусу і державних засобів. Але спроби здійснити ці теорії незмінно терпіли крах, починаючи від Оуена, і тепер закінчилися грандіозним крахом в спробі світового маштабу, проробленої в СССР. Причина сього полягає в самій природі сільського господарства. В трудовому господарстві в особі господаря обєднюються власник на засоби продукції, підприємець і робітник. Мета, яку ставить собі трудове господарство, полягає в забезпечености родини трудового господаря постійною і рівномірною працею при максимальній валютовій продукцій всього господарства. Обєднання в особі трудового господаря, власника на засоби продукції, підприємця і робітника, зробило індивідуальне, самостійницьке і власницьке трудове господарство вищою господарчою і економічною формою підприємства, і тим пояснюється велика його відпорна сила проти спроб перевести його в инші форми. Сільсько-господарська кооперація, обєднюючи трудові господарства для процесу обміни і для організації капіталів для продукції, залишає трудове господарство у властивих йому формах індивідуального, самостійницького та власницького підприємства, але зміцнюючи його обєднанням, витворює цілу систему трудового господарства, яка істнує поруч капіталістичної системи і має всі дані для успішного захисту себе од експлоатації капіталом.

В дискусії брало участь 3 особи.

6-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. II. Академія. Головує проф. Щербина Ф., секретарює доц. Коберський К. Присутніх членів 11, гостей 11.

1. Проф. *Мартос Б.:* „Наукова клясифікація кооперативів“.

Після критичного аналізу існуючих кооперативних клясифікацій референт находить найбільш доцільним поділити всі кооперативи на дві основні ґрупи: а) кооперація споживачів і б) кооперація продуцентів. Кооперацію споживачів слід розділити на дві підґрупи: 1. кооперативи по задоволенню особистих потреб і 2. кооперативи по забезпеченню можливости задоволення особистих потреб. До першої підґрупи відносяться: а) кооперативи для набування річей, призначених для особистого вжитку, себто, споживчі товариства, б) кооперативи для набування річей, призначених для особистого користування, себто, будівельні товариства. До другої підґрупи відносяться кооперативи по страхуванню життя й доходів. — Кооперацію продуцентів слід ділити на чотири підґрупи. До першої слід віднести кооперативи по страхуванню майна та врожаю. До другої підґрупи відносяться: 1. кооперативи по набуванню грошей, себто, кредитові та ощадно позичкові т-ва., 2. кооперативи для набування землі, сировини, та інвентаря, себто, закупочні та орендні т-ва. До третьої підґрупи відносяться товариства по збуту. До четвертої ґрупи відносяться кооперативи по обєднанню праці, саме: а) робочі артілі, б) продукційне-підсобні артілі, в) продукційні артілі. Слід також утворити окрему ґрупу кооперації мішаної, яка поділяється на дві підґрупи: 1. кооперативи з мішаним складом (частина членів — споживачі, друга — продуценти), 2. кооперативи з мішаними функціями — інтеґральні кооперативи.

В дискусії брало участь 5 осіб.

2. Проф. *Бич Л.:* „Громадське господарство сучасних французьких комун і департаментів“.

Панування принципу вільної конкуренції в народнім господарстві Франції прислужилося до обмеження господарчої чинности орґанів місцевого самоврядування: свобода приватної ініціятиви означала несвободу для ініціятиви громадської, бо були побоювання, що громадське колєктивне господарство може шкодити розвиткові приватного господарства. Муніципальний статут 1884 р. закреслив до сфери господарчої компетенції комун, на правах монополії, лише зарядження й експлоатацію публичних мір і ваги, бюр праці й похоронніх бюр, а на правах конкуренції з приватною ініціятивою — експлоатацію ринків, різниць, лазнів, театрів, казин, почасти водопроводів, а також посідання й експлоатацію ґрунтів, будинків, лісів. На підприємства загально-корисного значіння (трамваї і инш.) держава доволі охоче видавала концесії окремим муніципалітетам, але на умові зараз же передавати ці концесії приватним товариствам. В початку XX віку помічається

зміна в напрямі законодавства що-до розширення бази комунального й департаментського господарства. Певні галузі продукції поволі стають приступними орґанам французької місцевої самоуправи, а серед них — найважливіша галузь — продукція жител. Нове законодавство дає їм право не тільки споруджувати, але й експлоатувати у власній режії або через паралельні установи (Offices publics) муніципальні підприємства; в цім саме полягає істотна ріжниця нового французького законодавства й муніципальної практики по зрівнянні з попередніми часами. Але зміна позначається і в другім напрямі. Державна Рада, р. 1919, нарешті, визнає, що в муніципальнім законі не міститься жадної заборони комунам, щоб вони витягали зі своїх підприємств ресурси на загальні потреби своїх бюджетів, що раніше заборонялося. Отже це все утворює широкий підклад до зросту у Франції муніципальних підприємств численно й якісно. На шляху до цього однак ще стоять перешкоди, як, напр. — бажання захоронити в повній непорушимости й за всяку ціну режим вільної торгівлі й промисловости; по-друге, відсутність економічних орґанів, пристосованих до нових соціяльно-економічних завдань самоуправи; по-третє, внесення в діяльність самоуправи елєменту партійности і наповнення керуючих органів професійними політиками. Нарешті — на перешкоді до перебрання комунами великих підприємств стоїть невпорядкованість відносин до робітників, або, вірніш мовити, незадоволеність робітників своїм положенням. Не дивлячися на всі ці перешкоди, громадське господарство французької самоуправи, певно, буде зростати, притягуючи до себе все нові галузи господарської чинности.

В дискусії брало участь 3 особи.

3. Доц. *Шрамченко Л.:* „Сучасне завдання фахової науково-статистичної освіти“.

Сучасний стан розвитку наукової статистики і значіння прикладання статистичного методу до студіювання соціяльно-економічних явищ вимагають основного перегляду плянів навчання статистичної науки в ріжних високих школах і заснування в потрібній для кожної країни кількости спеціяльних факультетів або інститутів при деяких високих школах. За основу нової системи навчання наукової статистики можна покласти орґанізацію Статистичного Інститута при Паризькому Університеті. Курси вищого математичного аналізу і теорії правдоподібности входять як важливіша складова частина в плян навчання згаданої спеціялізації. Статистична лябораторна праця, практика масового науково-статистичного спостерігання з практичним переведенням наукової розрібки добутих статистичних матеріялів є обовязковими для високошкільної науково-статистичної освіти. Є бажаним, щоб підготовка кваліфікованих статистиків ішла по лінії дальшої наукової спеціялізації відповідно до головних галузів статистичного знання:

1. статистики демоґрафічної, 2. статистики господарської, 3. статистики соціяльної і 4. статистики асекураційної. Визначається особливо необхідним задовольнити настирливу потребу наукових робітників статистики виданням статистичної наукової бібліоґрафії, яке видання найліпше могло б бути зорґанізоване і здійснене через Постійне Бюро Міжнародного Статистичного Інституту.

В дискусії брало участь 4 особи.

4. Проф. *Одарченко О.:* „Моністична теорія цінности".

В дискусії брало участь 6 осіб.

5. Проф. *Щербина Ф.:* „Клясифікація потреб населення у трудових господарствах".

В дискусії брала участь 1 особа.

*

Всього зачитано було 13 докладів. Участь у дискусіях брала 41 особа. На чотирьох засіданнях підсекції було присутніх членів 34, гостей 70. Пересічно на засіданні було 8 членів і 18 гостей.

7. ПІДСЕКЦІЯ ПРИРОДНИЧА.

5-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. II. Академія. Головує проф. Чередіїв В., секретарює Др. Орлов О. Присутніх членів 10, гостей 15.

1. Проф. *Швець Ф.:* „Канівська дислокація й ґеолоґічна будова околиць Канева".

В році 1912 та 1913 автором були переведені ґеолоґічні дослідження на правому березі Дніпра від Грахтемирова в напрямі до Черкас. Тодіж ним був зібраний багатий материял з юрських та третичних покладів околиць Трахтемирова та Канева.

Оскільки канівська дислокація має велике значіння для пізнання ґеолоґічної будови значного терену України, автор ставив собі завданням перевірити дані попередніх дослідників Дюбуа, Феофілатова, Радкевича, Соколова та, поповниши їх новими матеріялами, подати більш докладний опис цієї дислокації, якого власне в літературі не існувало.

Автору між иншим вдалося виразно сконстатувати у „Хибному яру" границю діткнення сірувато-білої крейди та зеленувато-сірих і темно-зелених спідньотретичних пісків, а крім того у селі Костянець знайти послідовно залягаючі поклади юри, покриті покладами крейдовими, які в свою чергу покривалися верствами третичними.

З юрських покладів автору вдалося зібрати велику кількість амонітів та брахіпод, а з третичних верств скласти збірку, що до

кількости форм переважала збірку Радкевича, яка зберігається в музеї київського университету.

В дискусії брало участь 2 особи.

2. Проф. *Швець Ф.:* „Питання про спосіб повстання нафти".

В дискусії брала участь 1 особа.

3. Др. *Орлов О.:* „Нові дані про бідні на залізо члени групи епідота".

В експериментальній праці, переведеній в мінералоґічному інституті Карлового університету, автор подав детальний хемічний і оптичний розбір клінодзоізитових аґреґатів із Proseč і Horky. Встановлюється ряд нових оптичних констант для клінодзоізитів і нова форма клінодзоізиту — клінодзоізит β. На підставі спостережень своїх і ряду инших дослідувачів автор доводить непреривний звязок оптичних властивостей від епідота до клінодзоізита, котрий, мимо кристалографічної симетрії (моноклєнічний), є ідентичний з дзоізитом Termier. Дзоізит Termier за самостійну модифікацію не приймається. Між дзоізитом α а і дзоізитом β автор вважає помір аналоґічний тому, що існує між ортоклязом і санідином. Причина ріжноманітности оптичних властивостей на одному і томуж індивіді приписується впливові фізичних умов бігом кристалізації (в першій черзі температура і тиснення).

В дискусії брала участь 1 особа.

4. Лєктор Др. *Савицький П.:* „Північна гряниця вулканічного пасма між Ляторицею та Ужем".

В дискусії брало участь 2 особи.

5. Лєктор Др. *Савицький П.:* „Терени мінеральних джерел на Підкарпатті".

В дискусії брала участь 1 особа.

6. Доц. *Чернявський А.:* „До петрографії чеського середньогіря".

В надзвичайно цікавих і ріжноманітних у петроґрафічному відношенні околицях Velkého Března звертають увагу дві гірнини седалітові сієніти й есаксити, однесені Hibsch-ом до гірнин глибинних. Сумнів у правильности такого віднесення седалітового сієніту зявляється вже при першому погляді на гірнину. Макроскопічно вся гірнина засіяна білими круглими плямками до 1, 5 ст. в діяметрі, що уявляють виповнення дутин цеолітами, а також зустрічаються дутини й нори порожні, або в ріжній стадії виповнення. Досить часті ріжноманітні сліди розщеплення магми: ясні шлірові жили, основні плями — скупчення темних мінералів, округлі виділення

агрегатів, досить великих алотріоморфних зерен анортоклазу. Не рідко зустрічаються включення кварциту, пісківцю й марґелю — (середній та нижній оліґоцен). Мікроскопічно виразно помітні дві ґенерації. Другу ґенерацію, основну масу гірнини, складають головним чином (до 85—90%) паличкуваті, майже ідіоморфні кристалики анортоклазу, а потім крист. діонеїду, еґірин авґіту, барк. рогової обманки, плаґіоклазу й ортоклазу а також титаніту, магнетиту, анатиту й біотиту. Основна дрібно-кристалічна маса в деяких випадках, особливо на межі з темними плямами, показує виразно флюідальну текстуру. Садаліт зустрічається або як досить великі, не зовсім правильно обмежовані зерна поміж иншими складниками, або як маленькі кристалики, вросли в польовиках. Із розгляду даних мікроскопічного і макроскопічного дослідження, а також і ґеолоґічного положення виходів згаданої гірнини приходиться вважати її не за гірнину глибинну, а однести її до гірнин ефузивних, до трахітів — докладніще до содаліт-трахітів.

В дискусії брало участь 2 особи.

6-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. II. Академія. Головує проф. Чередіїв В., секретарює Др. Орлов О. Присутніх членів 10, гостей 5.

1. П. *Федів І.:* „Дотеперішне значіння Чорного моря й можливости його в майбутньому“.

Чинники оцеанографічні Чорного моря, як і фізикоґеоґрафічні Чорноморської области — є на загал догідними: вони впливали і впливатимуть додатно на значіння Чорного моря. Чинники антропоґеоґрафічні були і є в більшости недогідні; вони ослаблювали на протязі цілої історії і по всяким предбаченням будуть ослаблювати в найближній будуччині значіння Чорного моря, яке воно могло би мати по своїм природнім умовинам. Хоч сліди доволі рухливої комунікації на Чорнім морі сягають до третього тисячеліття перед Христом, то доперва, завдяки енерґії і підприємчивости грецьких, а пізніще італійських кольоністів, Чорне море відограє першорядну ролю в світовій лучбі старини і середновіччя. По довгому занепаді за турецького панування („mare clausum“) доперва від кінця XIX ст. Чорне море поволі відзискує щораз більше втрачене значіння, головним чином, завдяки відродженню економічного життя на українських землях („збіжевий шпихлір Европи“). По короткому застою в час війни і в перші повоєнні роки, Чорноморська область має вигляди знову стати ареною оживленого життя. Щоб Чорне море і його область змогли у звязку зі згаданими обставинами вибитися з того вузького кута, в якому поки-що тепер находяться і стати одним з визначніщих чинників у світовому господарському і лучбовому життю — необхідне: 1. піднесення господарського життя Чорноморської области, в тім числі в першу чергу України, як найважніщого чинника

у чорноморській лучбі, 2. направлення, змодернізовання і розбудовання сухопутнього комунікаційного апарату і шляхів (головно, злучення побережя і пристанів зі запіллям), 3. розбудовання і уліпшення річної комунікації, 4. поліпшення технічного зарядження пристанів, 5. допущення і безпосереднє заінтересовання у чорноморській лучбі та господарському життю принайменш на найближші роки чужосторонніх чинників.

В дискусії брала участь 1 особа.

2. П. *Буцура В.:* „Долинні ступні гірської Тиси й генеза долини".

В гірській долині Тиси на Закарпатській Україні ствердив докладчик систему повздовжних ступнів, чи радше останків денудаційних нів. З їх вивчення слідує, що долина Тиси показує у свойому розвою ряд періодів інтенсивніщої і повинніщої творби. Тут зазначена серія ерозійних циклів, перериваних новими зусиллями глибинної ерозії, обумовленими найправдоподібніще обласними здвигненнями країни і її перехиленням з NE до SW і з SE до NW; фаза глибинної ерозії кожного циклю виявлена вглиблюванням долини, фаза релятивного „спокою", чи радше матеріяльної ерозії, це — доба змін річного впоряду. Таких головних циклів (періодів) ствердив докладчик три, зглядно — чотири, крім найстаршого ніва, що свідчить про первісну кадовбову верхню. Обласні здвигання і перехилення країни обумовлювали разом з западанням на полудневім заході зусилення ретроґрадної ерозії, якою вривались річки з панонської низини в гірський кряж. Крім цих тектонічних умовин піддержували ретроградну ерозію богатство опадів SW у збічя Карпат нашої країни.

6-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. V. Клементінум. Головує проф. Чередієв В., секретарює Др. Орлов О. Присутніх членів 10, гостей 5.

1. Проф. *Шиманський С.:* „Життя, як особливий рід енерґії".

У свойому докладі автор, погоджуючись з проф. Дрішем в тому, що орґанізм в основі своєї є нематеріяльний фактор, визнає також і твердження проф. Оствальда, що явища життя залежать від особливого виду енерґії, ще не відомого науці, хоч фізіологічні процеси орґанізму і підпорядковані закону схоронення енерґії.

Для зясування духовної діяльности людини, по думці автора, необхідно звернути найбільшу увагу на основне рівняння зворотніх ізотермічних процесів Джибса та приєднати до цього ще другі відповідні рівняння теоретичної механіки, а саме, ввести в основне рівняння ще окремі члени, що висловлювали-б життя як функцію роботи внутрішніх сил певної системи.

Подаючи з приводу цього шерег математичних формуловок,

автор висловлює нарешті, думку про необхідність звернути пильну увагу на динамістичне вчення про матерію, бо воно є найзручнійший ґрунт для зміцнення ідей віталізму в біолоґії, по якому явища життя не можна визнавати як процеси виключно механічні.

В дискусії брала участь 1 особа.

2. Лєктор Др. *Малик Е.:* „До морфолоґії кишечника Tratta fario L. (пструга)".

В дискусії брала участь 1 особа.

*

Всього було зачитано докладів 11. Участь у дискусіях брало 12 осіб. На трьох засіданнях було присутніх членів 30, гостей 25. Пересічно на засіданні було 10 членів і 8 гостей.

8. ПІДСЕКЦІЯ АҐРОНОМІЧНО-ЛІСОВА.

4-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. III. Академія. Головує проф. Мацієвич К., секретарює лєктор Доманицький В. Присутніх членів 13, гостей 41.

1. Проф. *Флоров М.:* „Дослідження ґрунтів на Україні та його основні висновки".

Найбільш важливі результати дослідження ґрунтів на Україні зводяться до двох моментів: вивчення після третичних покладів, що були ґрунтотворними породами України, і типів ґрунтів з їх клясифікацією. Що-до першої катеґорії питань, то українські ґрунтові дослідження встановили і для неї періодичність льодовикових явищ та еолового походження лісу. На підставі цих досліджень над т. зв. „похованими ґрунтами" встановлено, що шляхи насування лісу з заходу на схід були в льодову епоху ті самі, що і після неї, і що, таким чином, післяльодова епоха в головних рисах що-до кліматичних елєментів орографії являється наслідком далекого минулого. Нарешті, ці дані також дали можливість встановити вагання кліматичних фаз в льодову епоху, які і явилися причинами зазначеної вище періодичности обльоденіння. — Що до досліджень ґрунтового поверху України, то ними встановлені окремі і самостійні методи дослідження трьох головних ґрунтових зон України, себто степу, лісостепу та полісся. Разом з тим особливо важливою властивістю українських ґрунтових досліджень являється звязь їх з агрономічними дослідами, що дало можливість поставити працю дослідних установ на реальний ґрунт припасовання її до місцевих умов.

В дискусії брало участь 3 особи.

2. Проф. *Мацієвич К.:* „Про сільсько-господарські райони України".

Найбільш науковим, відповідаючим сучасній теорії сільсько-господарської економії, поглядом на сільсько-господарські райони являється трактування їх в світлі стадії сільсько-господарської еволюції. При сучасній техніці сільського господарства та орґанізаційних можливостях встановлення районів на підставі постійних ознак не витримує наукової критики. Ознаками для встановлення сільсько-господарських районів можуть бути основні елементи орґанізації господарства, користуючись якими встановлення районів набуває характер визначення територіяльних типів масового сільського господарства в їх закономірній ґеографічній розповсюдженості та хронольоґічній появі. — Для українського господарства такими ознаками мусять бути: 1. розподіл землі на катеґорії (ліс, луки, ріллю); 2. методи забезпечення родільности ґрунту (перелог, пар, піддобрення); 3. посівна площа; 4. кормовий клин; 5. склад скотарства і напрямок його продуктивности. — На підставі цих ознак на території України може бути означено 7 основних районів, які відріжняються від себе типом масового господарства, ступнем його інтенсивности, напрямком продукції та рівнем техніки. Ці райони мусять служити базою для системи засобів сільсько-господарської політики та громадської аґрономії.

В дискусії брало участь 3 особи.

3. Лектор *Доманицький В.*: „Проблеми орґанізації сталого господарства в степу".

В сучасному науковому розумінню степ уявляє з себе сумарну природно-історичну формацію з великими ваганнями підсоння, що, в свою чергу, викликає велике вагання в продукції рослин, — а за ними і сільсько-господарських тварин. В цьому несталість степового господарства, при якому знаходиться до 74% українського народу. Проблема сталого господарства в степу в світлі сучасної науки складається з таких елементів: а) реґульовання зовнішніх факторів зросту рослин (меліорація та фітотехніка), — б) розповсюднення та поліпшення рас сільсько-господарських рослин і тварин, що найбільш відповідали б природньо-історичним і господарчим умовам степу і в) реорґанізація господарства в напрямку переведення в життя здобутків степової фітотехнії та фітоселексії і зооселексії. Аналіз наукових досягнень в цих напрямках, добутих ріжними школами (Докучаєвського, проф. Прянішнікова-Франкфурта, проф. Віліямса, Постовського досвідного поля, селекціонерія В. Колкунова, Корхова, Толанова і. т. п.) свідчить про те, що в розпорядженню місцевого населення маєтся досить методів боротьби з негарними умовами степового господарства. Але на перешкоді до їх розповсюдження стоять економічні передпосилки (малий розвиток промисловости, брак ринку для продуктів скотарства, можливости їх експорту) та культурно-побутові. Ці перешкоди можуть бути перебореними на ґрунті індустріялізації

країни, та піднесення культурного рівня мас, а також розповсюдження технічних та технічно орґанізаційних знаннів.

В дискусії брало участь 2 особи.

4-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. III. Академія. Головує проф. Мацієвич К., секретарює лектор Доманицький В. Присутніх членів 12, гостей 20.

1. Проф. *Іваницький Б.:* „Головні типи займищ та лісових формацій на території, заселеній українським народом".

Переходове ґеоґрафічне положення України між помірно вогкою західною Европою та сухими степами Азії надають Україні характер країни переважно степової. Лісопридатність українських ґрунтів підіймається зі збільшенням вогкости, і ліси займають вогкійші західні та північно-західні українські займища (Галичина, Буковина, Полісся), та гірські райони (лісові Карпати, Кримські гори, Кубанські та Кавказ). Разом зі зміною головних кліматичних чинників — тепла і вогкости, міняється і характер лісових фармацій. Ліси зникають: на високих горах — через брак тепла, у степах — через брак вогкости. Основні елементи українських краєвидів: степ і ліс, ліс і полонина.

В дискусії брало участь 3 особи.

2. Лектор *Мазепа І.:* „Типи полонин Підкарпатської Руси (аґроботанічний дослід)".

Літом 1926 р. був зроблений дослід ботанічного травостану головнійших полонин (Рівна, Бержавська, Свидовецька і Чорногірська) Підкарпатської Руси. Аналіз був переведений методою Вебера (Бремен) в 75 пробах розміром від $^1/_4$—1 кв. метра. Проби були взяті в зоні від 1200 м. і вище. Рослини, які при аналізі складали в травостані не менш 25%, приймалися докладчиком за такі, що творять тип. В порядку поширености на означених полонинах зустрічаються такі рослинні типи: 1. Nardus stricta L., 2. Deschampsia caespitosa P. B., 3. Festuca supina Schur., 4. Festuca rubra v. falax, 5. Carex sempervirens V. U., 6. Juncus trifidus L., 7. Agrostis vulgaris W. th., 8. Poa annua L. і P. pratensis L., 9. Meum Mutellina (L) Gärtn., 10. Leontodon species, 11. Rumes alpienus L. Полонини Підкарпатської Руси мають більш бідну і одноманітну флору, ніж полонини (Alpes, Almes) в Альпах. Тільки поволі в напрямі від заходу на схід, одночасово з підвищенням висоти Карпат і збільшенням вапнистости ґрунту флора полонин збагачується і травостан все більше наближується до альпейського.

В дискусії брала участь 1 особа.

3. Проф. *Чередіїв В.:* „Механізм набухання насіння".

Вода зі зовнішнього оточення приймається всією поверхнею

насіння, не дивлячися на прикриття кутикулою. При набуханню насіння у ґрунті цикатрикуля відограє другорядну ролю у проведенню води. В перший період, себто, до моменту переходу річовин в більш-менш рідкий стан та до появлення внутрішнього тиснення в набухаючих клітинах зародку, вода до зародку поступає інбібіційно, а не енодосмотично. В першу чергу, вбирають воду клітини стовбчастої паренхіми, потім вони передають її в глибину насіння по блонам клітин поруватої та тонкостінної паренхіми, а остання в наслідок набухання цілої насіневої оболонки, так само інбібіційно передає воду до оболонок клітин зародку, а там далі до крохмальних зерен, білковин і т. и. Проходженню води по клітинних блонах сприяє розріджене повітря, що виникає внаслідок збільшення обійму порожніх клітин насіневої оболонки і зародку. Зменшення ваги набухаючого насіння внаслідок вилуговання пластичних річевин зародку було помічено після 36 годинного набухання у воді при 23 ступні Цельзія, при чому за 12 годин набухше насіння, в залежности від індивідуальних ріжниць структури, властивостів клітинних блон, характеру зарезервованих річевин та залежно від присутности у воді тих чи инших солів, втрачає від 1·5—6% своєї загальної ваги. Ця втрата припадає на пластичні річевини зародку і провадиться екзоосмотично.

В дискусії брало участь 2 особи.

5-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. III. Академія. Головує проф. Мацієвич К., секретарює лектор Доманицький В. Присутніх членів 10, гостей 27.

1. Др. *Лукашевський В.*: „Про термофільні актиноміцети".

Актиноміцети уявляють з себе окрему біологічну ґрупу, що є на переході від бактерій до пліснів. Тіло їх має вигляд довшого або коротшого волокна з властивим моноподільним розгалуженням і товщиною — бактерії. Термофільні актиноміцети правильно появились на аґаровому субстраті при нагріванню в термостаті до 55—60 ст. Ц. й очкованому матеріялом з ріжноманітних проб, з котрих мали виводитись термофільні мікроорґанізми. Для вивчення термофільних актиноміцетів добуто звичайним шляхом чисті їх культури. Користуючись ріжними субстратами, виділено три ґрупи актиноміцетів з колоніями сірої, білої та зеленої барви. Термофільні актиноміцети не проростають при звичайній температурі, себто, при 20 ст. Ц. і оптимум їх лежить коло 55—60 ст. Ц. Встановлено, що ферменти, які виробляються ними, виявляють ензиматичну діяльність при зазначених температурах, як і показали досвіди з деякими відмінами термофільних актиноміцетів, вони здатні досить інтензивно переводити крохмаль в цукор. Вияснити, які ферменти у них існують і як вони відносяться до температур вищих від 60 ст. Ц. є завданням дальших дослідів.

В дискусії брала участь 1 особа.

2. Інж. *Осауленко К.:* „Дослідження продуктивної вартости обсяжних кормів в сільському господарстві Чехії“.

Дослідження провадилось лише з метою вияснити значіння природних моментів. Мета продуктивної худоби найліпше досягається тоді, коли одержиться найбільша рентабільність її. Ця найбільша рентабільність є бажаною, як з погляду економічно-приватного, так саме і народньо-господарського. Одним з важливих елементів цієї рентабільности являється продуктивна вартість обсяжних кормів, які найбільш розповсюджені. Матеріял, що підлягає дослідженню, походить з 706 господарств, де він збірався на протязі 5 літ методою подвійного рахівництва. На підставі цього матеріялу встановлено, що продуктивна вартість одиниці Кельнера цих кормів вагається між 1·82 Кч. та 3·64 Кч. в районах цукрового буряка і між 1·77 Кч. та 4·52 Кч. в инших районах. Методи, що вживались при дослідженні були наступні: а) відшукання тенденції в рядах абсолютних чисел, б) кореляції та в) пересічні рахунки.

В дискусії брало участь 3 особи.

3. Проф. *Шереметинський Р.:* „Породи великої рогатої худоби на Україні“.

Продуктивне скотарство на Україні мусить розвиватися в першу чергу в напрямку збільшення молочної продуктивности. Виконання цього завдання полекшується існуванням на Україні вже і під сучасну пору окремих ґруп молочної худоби. До таких груп можна зарахувати Сміляську худобу, Подільську Чорнушку, окремі череди цілком задовольняючих із молочної продуктивности міських коров та коров господарств з поліпшеними годівлею та утриманням. Крім того, на Україні є молочна худоба, занесена сюди в свій час німецькими колоністами. Це „німка“ і „білоголова червона колонійська порода“. Задовольняюча молочність чистопородних сірих українських коров також була доведена в чистопородних чередах Деконського, Нані, Ґеоргіу, Бажанова і т. д. Існування цих ґруп та пород свідчить, що в скотарському населенню України мається база для розвитку молочного скотарства. Підвищення продуктивности молочної можливе шляхом поліпшення умов утримання та виховання місцевих пород худоби, та їх систематичним подбором, переважно перед заведенням чужоземних пород та метизацією.

В дискусії брало участь 2 особи.

4. Інж. *Драбатий І.:* „Історичний розвій пасішництва в Німеччині“.

В дискусії брала участь 1 особа.

6-го жовтня. Ранішнє Засідання. Авд. III. Академія. Головує проф. Мацієвич К., секретарює лектор Саєвич М. Присутніх членів 14, гостей 35.

1. Проф. *Іваницький Б.:* „Головні завдання лісівника-культурника на Україні у світлі практики центрально-европейського лісівництва".

В наслідок сучасної лісової політики на Україні, площі українських лісів зменшуються, лісові ґрунти розкорчовуються; за часів війни та революції нормальний склад і повноту лісів порушено, деревні запаси старих лісів виснажено, великі площі вирубів не поновлено, молодняки стравлено худобою. Необхідно привернути український ліс до нормального стану. Засоби до цього дає лісівнича техніка. Необхідно поповнити проріджені деревостани, заліснити вируби, поліпшити молодняки. Треба залишити шабльони в лісо-культурній справі, вводити досконалійші способи рубанок, вживати всіх способів сучасної лісівничої техніки до сталого плекання як древостанів, так і лісового ґрунту.

В дискусії брала участь 1 особа.

2. Інж. *Матвієнко С.:* „Поріжки (шпали) для лісових залізниць".

Типи поріжків, що найчастіш уживаються на лісових залізницях: поріжки залізні, залізо-бетонові, деревляні і комбіновані. Характеристика поріжків деревляних, їх значіння та роля в розвитку лісових залізниць. Вимоги, що ставляться до деревляних поріжків та умови їх рентабільности. Кількість поріжків на 1 км. залежить від ваги потягів. Способи вироблювання поріжків: ручний та механічний. Нормалї поріжків, що вживаються у практиці. Поріжки прості та імпреґновані, їх властивости, способи імпреґнування та їх рентабільність. Новий емульсивний спосіб імпреґнування, та емульсивні препарати. Нові перспективи в звязку з емульсивним способом консервування деревляних поріжків.

В дискусії брало участь 3 особи.

3. Лектор Інж. *Саєвич М.:* „Потреба та завдання дослідних лісових інституцій на Україні".

Поява лісових дослідних інституцій викликана необхідностю дослідження тих чинників, що дають можливість удосконалення лісової господарки. Кінцева мета її — це поліпшення стану та рентабільности лісів. Дослідною справою вже займалися в другій половині XIX ст. в західній Европі, і розвиток її осягнув в Швеції, Німеччині, Франції та по части в Чехії і Росії бажані форми. Вартість дослідів, здебільшого, не має характеру загального, а лише спеціяльно територіяльний, і це вимагає систематичного дослідження лісів України. Лісова дослідна справа, як це вже вияснено, ставить такі завдання: а) виробляє методи наукової праці;

б) удосконалює практичні засоби лісової господарки; в) популяризує добуті результати серед населення. Кожна досвідна організація повинна мати відділи; біологічний, біохемічний, лісівництва, лісокористування, лісовлаштування, лісоохорони, лісової господарки та політики. Орґанізаційна схема мусить бути збудована на трьох елементах: центральному інституті, краєвих станціях та обсерваційних установах. В дискусії брало участь 3 особи.

4 Проф. *Флоров М.:* „Сучасна методологія досліджування грунтів на Україні".

В історії розвитку досліджування грунтів на Україні було три стадії: 1. таксаційно-статистична; 2. поруч з цілями таксаційними дослідження економічне та природньо-історичне; 3. дослідження виключно природньо-історичне та аґрономічне з усуненням завдань таксаційних. — Методика праць проґресувала ввесь час. Зпочатку це було примінення субєктивного методу на підставі відомостей, зібраних серед місцевого населення, потім примінення наукового методу по вивченню морфології ґрунтів, їх природньо-історичних типів та закономірности їх територіяльного залягання (наукова картографія). Особливу вагу надавалося комбінуванню картограм поодиноких ознак рівночасно з мапами типів грунтів (гумусу, глибини шумовиння, обсягу горизонтів А + В., розподілу карбонатів, кротовин і т. и.).

6-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. III. Академія. Головує проф. Мацієвич К., секретарює лектор Доманицький В. Присутніх членів 9, гостей 12.

1. Лектор *Доманицький В.:* „Сільсько-господарське шкільництво на Україні в світлі сучасної педаґоґіки та сільсько-господарської науки".

Зріст сільсько господарського шкільництва в Західній Европі після війни. Зріст його на Українських землях та в СССР. Спеціяльна політика уряду СССР. Значіння сільсько-господарської освіти для України. Типи сільсько-господарських шкіл, що витворилися на Сході до війни. Сучасні типи сільсько-господарських шкіл на Україні. Характеристика їх: скорочення проґрамів, літній триместер, спеціялізація шкіл, „цілева система шкіл", районізація. Звязок низших сільсько-господарських шкіл з високою, а останньої з досвідними установами. Центральний методолоґічний комітет і методолоґічні комісії при школах. Програми високих шкіл. Методи навчання. Персонал і потреба педаґоґічної його підготовки.

В дискусії брало участь 2 особи.

2. Доц. *Королів В.:* „До справи виготовлення високошкільних підручників".

В дискусії брало участь 3 особи.

3. Лектор *Доманицький В.:* „Організація економічного союзу західних українських земель та еміграції".

В дискусії брало участь 6 осіб.

*

Всього було зачитано 17 докладів. Брало участь у дебатах 39 осіб. На пяти засіданнях підсекції було присутніх членів 59, гостей 135. Пересічно на засіданні було 12 членів, 27 гостей.

9. ПІДСЕКЦІЯ МЕДИЧНА.

4-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. експериментальної патології. Головує проф. Матюшенко Б., секретарює: Др. Ортинський І. Присутніх членів 9, гостей 21.

1. Проф. *Матюшенко Б.:* „Сучасний стан здоровля українського народу та його зміни під впливом війни та революції".

Референт порівнює сучасний стан здоровля українського народу щодо смертности, народимости, поширення ріжних недуг, особливо соціяльних, зі станом перед війною і революцією. Завважує ряд змін, які привели до квантитативних і квалітативних втрат. Втрати квантитативні обчислює біля 7 міліонів за час від початку війни (смертність, зменшення народимости); втрати квалітативні—погіршення біологічних якостей наслідком контраселекції під впливом війни і революції (загибіль ліпших, недостатнє розмножування інтеліґенції і т. п.). Покриття втрат кількістних можна очікувати досить швидко, при поліпшенні соц.-економічних умов життя населення; втрати квалітативні триватимуть далі і їх вирівнання потрібуватиме кількох ґенерацій.

В дискусії брала участь 1 особа.

2. Др. *Лукасевич Є.:* „Патоґенеза і терапія дитячих недуг в розумінню українського народу".

Народня педіятрія, збудована на демонічному погляді на недугу, шукала причин всякої недуги не в анатомо-патологічних змінах орґанізму, а в таємничих, надприродних силах. Цю медичну демонологію не могла викорінити навіть християнська віра, і поруч з поганськими ритуалами вживаються релігійні молитви, звичайні аптечні ліки і фахова лікарська допомога. Український нарід знає та відріжняє всі дитячі поширені недуги, розбірається в недугах шляхів травлення, в хірургічних недугах звертається тільки до лікаря, але більшість немовлячих недуг приписує прорізуванню зубів, а дитячих недуг — глистам. Для цих двох причин ріжноманітних недуг український нарід знає найбільше ліків. Всі нервові недуги спричиняються нечистими силами, і всі ліки супроти них переважно містичні.

В дискусії брало участь 2 особи.

3. Др. *Лукасевич Є.:* „Фармакоґностичні та фармацевтичні відомости українського народу".

Український народ знає надзвичайно багато лікарських рослин; кожну з них називає окремим іменням. Опріч нерозсудливого приписування лікувальних прикмет ріжному зіллю, добачається й уважне досліджування властивостей ріжноманітних рослин та розумне вживання їх при всяких недугах. Лікарські рослини мають на Україні надзвичайно багато синонімів; кожна баба-лікарка є рівночасно досвідченою гербаристкою. В народі українському відомі: Lactagoga, Laxativa, Stomachica, Carminativa, Anthelmintica, Expectorantia, Diaphoretica, Diuretica, Antidiarrhoica, Cardiaca, Haemostatica, Analgetica, Nervina, Rubefacientia; вживається ріжне зілля для Balnea medicata та на Fomenta.

В дискусії брало участь 2 особи.

4. Др. *Белей Г.:* „Appendicitis при Situs viscerum inversus totalis".

Автор пізнав гострий апендицит у десятилітньої дівчинки при Situs viscerum inversus totalis. Діяґноза була підтверджена рентґенолоґічно і оперативно був усунений з лівої половини черевної порожнини хробакуватий виросток зі змінами гострого запалення. При огляді цілої родини було констатовано situs viscerum inversus totalis також у старшої (14-и літньої) сестри пацієнтки. Автор подає огляд літератури про situs viscerum inversus totalis та ріжні теорії, що намагаються пояснити це явище.

В дискусії брало участь 2 особи.

4-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. експериментальної патолоґії. Головує проф. Матюшенко Б., секретарює Др. Ортинський І. Присутніх членів 9, гостей 14.

1. Др. *Лукасевич Є.:* „Народня медична термінолоґія".

В нашій і в инших славянських літературах, особливо в польській, є дуже багато народніх українських анатомічних та патолоґічних назв, иноді вельмі влучних. Особливо в польській літературі XIX та XX ст. попадаються часто дуже гарні назви, які можуть бути пристосовані до вжитку української медицини.

В дискусії брало участь 2 особи.

2. Др. *Добриловський Ю.:* „Локальний імунітет за Безредьком та вживання фільтрату Безредька в ґінекоолоґії".

Автор подає вчення Безредька про місцевий імунітет, та реферує про свої досліди з фільтратом. Вживав його у формі тампонів, прополіскувань, інстиляцій, компресів і т. д., а в деяких випадках і у формі підшкірних впорскувань. Разом у 35 випадках,

з того 15 пологових гарячок, 5 інфікованих ран, 2 дифузних перитонітів, 1 нориця тонкої кишки і 12 захорувань прилучників матиці. Висновки: фільтрат є нешкідливий; на рани не має великого впливу; не охороняє від комплікацій і не дає тривалого імунітету. У випадках, де огнище інфекції неприступне, добре впливають підшкірні інекції фільтрату, але тут не можна виключити діяння протеїнів бульйону. Під впливом фільтрату швидче гояться ерозії і поранення піхви і піхвової частини матиці після пологів та абортів. При пуерперальних процесах помічається добрий вплив фільтрату, але тільки тоді, коли інфекція ще не є генералізована і нема тяжких змін у паренхіматозних органах. Тут також можна рекомендувати інекції.

В дискусії брало участь 2 особи.

3. Др. *Мазепа Наталія:* „Тифоподібні бактерії в молоці".

Автором знайдені в молоці бактерії, що по своїй морфології і біологічних властивостях подібні до бактерій черевного тифу. А саме: це є короткі палички; спор не утворюють; аеробні; Грамнеґативні; на поживних підложах, що вживаються для ізолювання з досліджуваного матеріялу бактерій черевного тифу, в перші дні ростуть як тифові бактерії; дають слабу аґлютинацію в розведенні 1 : 100—1 : 200 з тифовою аґлютінуючою сироваткою; до цукрів, за винятком сахарози, відносяться, як тифові бактерії. Відріжняються від них: 1. утворюваним цитроново-жовтого піґменту через 2—3 дні росту на поживних підложах, 2. непатоґенністю для морських свинок; 3. енерґійним сквашуванням сахарози, 4. рясним ростом на картоплі; 5. відсутністю почорніння або слабим пізнім почорнінням аґару з plumbum subaceticum. На основі цих відріжняючих їх властивостей вважаються автором не тифовими бактеріями, а лише сапрофітами, подібними до тифових бактерій.

В дискусії брало участь 2 особи.

4. Др. *Дзюбан М.:* „Орґанізація санітарної служби в Югославії" (рецензія).

В дискусії брала участь 1 особа.

5. Др. *Барвінський О.:* „Про »бурякомоч« або проходження незміненої бурякової барви до мочі".

Референт описує випадки червоного забарвлення мочі після вживання буряків. Явище це помічав лише у дітей до 3 років і в одному випадку у дорослої людини з Diabetes mellitus. Референт гадає, що причину появлення незміненої барви буряку в мочі треба шукати в зміні алькалічної реакції кишкового містива на кислу внаслідок неправильних ферментаційних процесів цукру та в діянню бактерійних ензимів. Загальна ацидоза при Diabetes mellitus може, здається, також викликати аналоґічні зміни, але це потрібує ще дальших дослідів.

5-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. Експериментальної патології. Головує проф. Матюшенко Б., секретарює Др. Ортинський І. Присутніх членів 7, гостей 13.

1. Др. *Дурделло Е.:* „Іхтоксиль у шкірній терапії".

Іхтоксиль складається з іхтіолю і кисня, звязаних у вільній сполуці, так що кисень легко з неї звільняється та in statu nascendi підпирає капіляротонічне діяння іхтіолю. Тому іхтоксиль надається для терапії всіх тих хороб, де, за теорією Шамберґера, мається ушкодження кровообігу, головно в области шкірних вен і капілярів. Т. ч. іхтоксиль уживається при відмороженнях, ulcus cruris, acrocyanosis, cutis marmorata, c. rosacea, далі при ріжних запаленнях артефіціяльного і мікробного характеру, як combustio, Roentgenulcus, erysipelas, furunculus то що. Вживається іхтоксиль також при комплікаціях мужської та жіночої ґонореї та при bubo venereus; нарешті допоручають його також у формі купелів при ріжних внутрішніх хоробах, коли з якихбудь причин мається ослаблення тонусу шкірних капілярів.

В дискусії брала участь 1 особа.

2. Проф. *Матюшенко Б.:* „Проблєма дідичности туберкульози".

1. Удідичнюється не сама ТВС, а диспозиція до неї. 2. Диспозиція до ТВС є загально біотиповою ознакою людини. 3. Ця диспозиція, як кожна ознака, є здібність живої матерії реаґувати специфічним способом на зовнішні чинники (при ТВС — на бацилі ТВС, згл. їх токсини). В цьому розумінню диспозиція є дідична. 4. У частини людей помічається індивідуальна диспозиція до ТВС, властиво звищений ступінь загальної диспозиції, який є також дідичний. 5. В разі існування дідичної звищеної диспозиції, вона може бути гомолоґічна, гомохронічна і гомотонічна. 6. Правила удідичення звищеної диспозиції до ТВС ще не вияснені. Найпевніще маємо тут поліґенію, а в таких умовах удідичення відбувається відхильно від законів Менделя. 7. При виниканні ТВС, при всьому значінню дідичного моменту, відограють велику ролю умови кондиційні — звищена експозиція, умови життя і т. п.

В дискусії брало участь 2 особи.

3. Проф. *Матюшенко Б.:* „Сучасна орґанізація медичносанітарної справи на Україні".

1. В цілій орґанізації переважає профіляктичний напрям, що є раціональний. Цей напрям не є чимсь новим, що створила совітська медицина, тільки більшою реалізацією давніх змагань і земської медицини. 2. Орґанізація медичної допомоги населенню в багатьох відношеннях ще не дійшла до довоєнних розмірів. Особливо занедбана сільська медицина, ліпше налагоджена робітнича. В усій орґанізації — брак сил кількісний, особливо якісний.

3. З загального числа 9·404 лікарів 73% знаходяться лише в чотирох округах, де є медичні інститути; на селах є лише 1.350 лікарів. 4. Медична допомога українському населенню дається переважно чужим йому по національности медичним персоналом: Українців серед лікарів, навіть на селі, не більше 25%, серед фельдшерів 49%, серед акушерок біля 30%, серед сестер-жалібниць 16% і т. д. — Далі референт подає нарис організації і праці в окремих галузях медичної і санітарної справи, вказує зокрема на якісну дефективність медичної статистики.

5-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. патологічної анатомії. Головує проф. Матюшенко Б., секретарює Др. Ортинський І. Присутніх членів 7, гостей 19.

1. Др. *Ортинський І.:* „Значіння біопсії для практичної медицини".

Казуїстика та статистичний матеріял „біоптичної станиці чеського товариства для досліджування і поборювання лихих новотворів". Підкреслено індикації та значіння біопсії для діягнози, прогнози і терапії, зокрема новотворів, та зазначено вагу біоптично дослідженого матеріялу для праць по соціяльній та превентивній медицині.

2. Др. *Ортинський І.:* „До питання про первісні новотвори глези".

Обговорення всебічно дослідженого випадку карциному глези з численними метастазами у всіх майже органах. Демонстровано характеристичні структури в первіснім новотворі та всіх метастазах; крім цього, звернено увагу на особливі структури (неописані), знайдені виключно тільки в метастазах — в залозах на шиї, які були два рази насвітлювані терапевтично Рентґеном: є це концентрично наверствовані формації (неоплястична, діястоматозна варіянта тілець Гассаля, визвана насвітлюванням Рентґеном); коротко здемонстровано 2 новотвори переднього медіястина, правдоподібно тимоґенні (ще недосліджені основно); обговорено літературу новотворів ґлези.

3. Др. *Ортинський І.:* „Пістряк печінки з метастазами до кістяка".

В клінічнім образі метастаза в хребетнім стовпі імпонує, як автохтонний новотвір: Quadruparesis. Печінка клінічно без змін. Знайдено на секції цирозу та гепатоцелюлярний пістряк. Крім цього, метастази легенів, залоз, os coxae та ребра. Обговорено літературу та звернено увагу на инші епітеліяльні новотвори, які метастазують до кістяка (gl. thyreoidea, prostata, mamma, тумори Grawitz-a в нирці) та на практичне значіння цього факту.

4. Др. *Ортинський І.:* „Спонтанна аденоматоза легенів у морської свинки".

Частинно вузлова, частинно дифузна аденоматоза на базі аденоматозної гіперплязії в легенях з хронічно запальними змінами. Рідкий нахід метаплястичного творення злучнотканної кістки в стромі легенів. Казуїстика спонтанних новотворів легенів у тварин та значіння студії цих новотворів з погляду експриментальної патолоґії.

5. Др. *Ортинський І.:* „Ґліоґанґліоневрома шийного симпатику". (Gliogangliоneuroma amyelinicum.)

Обговорення літератури на випадку у 3-х літної дівчини, ґенези та систематики тих новотворів.

6. Др. *Ортинський І.*: „Лихі карциноїди кишок".

Два випадки лихих карциноїдів з метастазами в реґіонарних залозах лімфатичних, один ще з метастазами в мезентеріяльних та ретроперитонеальних. Обговорені ріжні погляди на ґенезу, також досліди Masson-а, підкреслено значіння цих новотворів для студії т. зв. ендокринної залози, апендиксу та її відношення до автономної нервової системи. Зясовано симптоматоло́гію, в демонстрованих випадках досить характеристичну. В першому випадку рівночасно triplicitas tumorum: карциноїд апендиксу лихий, медулярний пістряк шлунка, центральні корові аденоми в обох наднирковых залозах.

Всі доклади ілюстровано макроскопічними препаратами, макро- і мікрофотоґрафіями та коліровими образками мікроскопічних картин. Після докладу проєкція коло 30 мікроскопічних препаратів до зачитаних докладів.

В дискусії брала участь 1 особа.

6-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. експериментальної патології. Головує проф. Матюшенко Б., секретарює Др. Ортинський І. Присутніх членів 5, гостей 12.

1. Др. *Рибак І.:* „Терапія хронічних недуг шлунково-кишкового тракту при помочі глибоких масажів".

Референт знайомить з технікою лікування, якої підставою є глибокі масажі цілого шлунково-кишкового тракту, злучені з гіґієнічно-дієтетичними та медикаментовими приписами, ґімнастикою та суґестивним впливом лікаря. Подає огляд 70 випадків, лікованих цією методою: повний успіх у 62 лікованих, частинний у 5, малий у 2, в одному випадку — жадного успіху. Реферує кілька історій недуг, доповнених рентґенограмами. Подає також про чотири випадки артеріосклєротичної гіпертонії, лікованої з успіхом тою ж методою.

В дискусії брала участь 1 особа.

2. Др. *Наливайко В.:* „Численні лихі нарости мезенхімальні в людини“.

Референт подає випадок комбінації трьох видів новотворів у одної людини: гемангіоми, хондроми, та хондросаркоми. Випадок досить рідкий своєю комбінацією і перебігом. Наводить літературу. Терапія хірурґічна.

В дискусії брало участь 2 особи.

*

Всього було зачитано докладів 20. Участь у дискусіях брало 23 особи. На пяти засіданнях підсекції було присутніх членів 37, гостей 79. Пересічно на засідані було членів 7, гостей 16

10. СЕКЦІЯ ТЕХНІЧНО-МАТЕМАТИЧНИХ НАУК.

4-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. IV. Академія. Головує доц. Сокович Е., секретарює доц. Лисянський Б. Присутніх членів 13, гостей 30.

1. Проф. *Шовгенів І.:* „Джерела механічної енерґії на Великій Україні, Кубані та Галичині“.

Для нормального розвитку господарського життя на українських землях є необхідним раціональне використання усіх джерел механічної енерґії, що на цих землях находяться. Потребу механічної енерґії на період часу до 1940 р. можна приблизно обчислити: 1. для Великої України в 2,720.000 КС.; 2. для Кубані в 214.000 КС.; 3. для Галичини 150.000 КС. Головними джерелами механічної енерґії можна на підставі існуючих уже, хоч не повних, досліджень вважати — на Великій Україні; вугіль ріжних ґатунків, енерґію потоків, торф, нафту (привозну) і вітер; на Кубані: енерґію потоків, нафту, вугіль і вітер; на Галичині: нафту, вугіль і вітер. Означені вище потреби можна задовольнити своїми джерелами. Особливо важливим і належно обслідуваним джерелом енерґії на Великій Україні являються Дніпрів пороги. Проєкт проф. Александрова реґулювання порогів при допомозі однієї греблі розвязує завдання із технічного і з економічного боку правильно. При повній роботі електростанції в 650.000 КС. необхідно буде ще поставити одну реґуляційну греблю нижче проєктованої. Реґуляція дніпрових порогів має для України таке велике значіння, що здійснення всього проєкту треба вважати ділом першої черги. Систематичного обсліджування ріжних джерел механічної енерґії на українських землях до цього часу не зроблено. Для раціональної постанови „енерґетичного господарства“ необхідні такі міри: а) створення спеціяльної вищої школи „Інститута інжинерів-енерґетиків“, який випускав би українських інжинерів, грунтовно підготовлених для праці в усіх галузях енерґетики;

б) утворення центральної наукової установи, яка досліджувала б з технічного, економічного та соціяльного боків питання енерґетики. При такому „Науково-енерґетичному Інститутові“ необхідно зорґанізувати „Музей енерґетики“; в) Утворення спеціяльних установ, які мали б адміністративно- технічний догляд за всіма енерґетичними підприємствами, та за найекономічним використанням палива; г) Переведення широких систематичних обслідувань ріжних джерел механічної енерґії і створення загальних планів використання їх. — Українська еміґрація може прислужитися розвитку своїх земель орґанізацією в ріжних своїх установах технічного і економічного вивчення проблєм енерґетики в Европі й Америці, та підготовкою інжинерів і економістив-енерґетиків.

2. Інж. *Андрієвський Д.:* „Естетика споруджень в залізі“.

Архітектурна форма є вислід практичних потреб, природи і техніки матеріялів, а рівно артистичного почуття людини. Доба чистого емпіризму в царині будівництва минається, математична формула обчислення є душею новітніх споруджень. Факт спорідненості їх з математикою опреділює особливу гармонію, переняту ритмом світобудови. Звільнення будови від зайвого матеріялу — економічність її — відповідає одному із основних законів природи (найменчої роботи). Гармонія споруджень в залізі полягає не так в подробицях, як в зіставленні їх в цілому. Ці спорудження в засаді є лоґічні, орґанічні, читкі й щирі. Артист мусить знайти плястичний вислів сим внутрішнім прикметам утвору. Вживання нюти, плястин і наріжника уможливили більшу тяглість будов, дали досконаліще рішення основної задачі будівництва — перекрити просторінь. Орґани складної будови мусять бути розположені гармонійно з узглядненням рівноваги мас. Сустави дуг і перекладин заслуговують на особливу увагу будівничих, як орґани нові і досі незнані. Треба шукати способів запобігти оптичній омані і наданню будові зугарности, як то робили Греки. Гігієна будови вимагає помальовання заліза. Є повна рація надати йому виразного коліру і змагати до гармонійного зіставлення фарб.

В дискусії брало участь 2 особи.

5-го жовтня. Ранішнє засідання. Авд. IV. Академія. Головує доц. Сокович Е., секретарює доц. Лисянський Б. Присутніх членів 12, гостей 22.

1. Доц. *Сокович Е.:* „Проблєми залізничого транспорту на Україні“.

В порівнянні з західніми робота українських залізниць перенапружена; до того вони ще слабо технічно оборудовані, кількість їх не вистарчає для розвитку краю. Залізничий транспорт тісно звязаний з загальним економічним розвитком. Не можливо провести різької границі, сказати: тут кінчається розвиток транс-

порту, тут починається економічний. Залізниці, як організовані підприємства, повинні взяти в свої руки відродження добробуту селян — будовою елеваторів та холодних складів Зміна політичних умов змінила напрямок вантажних потоків. Треба будовою ввести корективи. Залізниці не мусять гальмувати економічний розвиток. Робота їх, кожний момент, повинна відповідати вимогам. Отже розвиток залізничого транспорту повинен іти попереду загального розвитку промисловости.

2. Проф. Др. *Ґула Ф.:* „Подвійна точка східної граничної кривої в Гансеновій теорії затьм сонця".

3. Доц. *Грабина Л.*: „Ґеодезійні фраґменти на Україні та їх впорядкування."

Україна і в царині ґеодезії має своє славне минуле. Так, за найдавнішої доби, р. 1068, князь Гліб виконав велику ґеодезійну робору по вимірі ширини Керченської протоки. Цей т. зв. Тмутороканський вимір ставить Україну-Русь в лави найпередових країн XI століття. Тоді ж були закладені підвалини ґеодезійних мір та усталені форми межових знаків. Друга доба XVI ст. означилася реформою системи ґеодезійних мір, усталенням форм межових знаків, виробленням межового законодавства в Литовських Статутах, утворенням межового підкоморського суду, переведенням великої землемірної праці у вигляді волочної поміри, та складенням лісової мапи. Третя доба, козаччини, крім межових операцій, полишила по собі низку мап України, з яких головнійші: 1. „Чертежь украинскимъ и черкаскимъ городамъ отъ Москвы до Крыма", 2. Боплянові мапи р. 1650, 3. Гоманова мапа р. 1716 під назвою: „Ukrania et terra cosaccorum", 4. мапа Вейгеліо „Ukrania seu Cosacor". та ин. Але наша ґеодезійна старовина знаходиться в невпорядкованому стані. Тому необхідно утворити на Україні ґеодезійний музей на чолі з відповідною колеґією, що подбала-б про дальші планомірні дослідки та впорядкування фраґментів нашого ґеодезійного минулого.

4. Доцент *Лисянський Б.:* „Роля Доплєрової засади в теорії релятивности".

Якщо у вираз $n' = n = \frac{v+u}{v-u'}$, що є математичним висловом Доплєрової засади, ми замість абсолютних скоростей u та u' введемо скорість релятивну, що визначається виразом $c = u + u'$ то попередній вираз прибере одну з наступних форм: $n' = n \frac{v+u}{v+u-c}$ або $n' = n \frac{v+c-u'}{v-u'}$; якщо має місце стан релятивного спокою ($c = 0$), то кожний з наведених взорів дає: $n' = n$, унаслідок чого дістанемо також $\lambda' = \lambda$. Вирази ці кажуть, що для спостерігача, який разом з джерелом хвилястого руху бере участь

в простолінійному рівномірному русі й відносно згаданого джерела перебуває в стані релятивного супокою, перебіг усіх процесів, звязаних з тими чи иншими проявами хвилястого руху, буде таким же, яким він був в умовах абсолютного спокою. Викрити факт абсолютного руху й визначити величину скорости свого переміщення на основі спостережень над тими або иншими хвилястими рухами згаданий спостерігач не буде в стані.

5-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. IV. Академія. Головує доц. Сокович Е., секретарює доц. Лисянський Б. Присутніх членів 12, гостей 22.

1. Академік проф. Др. *Горбачевський І.:* „Про українську хемічну термінологію".

Автор підносить конечну потребу одностайної української хемічної термінології, подає нову систему такої термінології, випрацьованої на основі дотепер уживаних термінів, і вказує на терміни, яких не слід або не потрібно вживати. Створення зовсім нового, відмінного систему термінології, н. пр. подібного, як чеська хемічна термінологія, вважає недоцільним, щоб не повстало ще більше непорозумінь, і зайвим, бо, таким чином, не стала б термінологія простіцою і влучніцою. Дальше думає автор, що, окрім термінології народньої, треба безумовно вживати теж міжнародньої, яку паралельно наводить, щоб, таким чином, улегчити українським хемікам розуміння всесвітної хемічної літератури, в якій вони мусять теж брати діяльну участь. Українізована, міжнародня номенклятура вистачить теж сама.

В дискусії брала участь 1 особа.

2. Доц. Др. *Вікул М.:* „До удосконалення кобальтінітрітного метода для квантитативного визначення калія".

У свойому докладі автор подав план удосконалення вже раніш ним опублікованої (в „Zeitschrift f. allgemeine und anorganische Chemie" 1926) модифікації кобальтінітрітного метода в таких напрямках: 1. зменшення часу „визрівання" кобальтінітрітного реактиву, і 2. збільшення молекули калієвого осаду. — Експериментально досліджено лише перший напрямок, відносно якого робиться висновок: з огляду на те, що зміна рецепту реактиву і температурних умов його готування не дали бажаних результатів, то дальші експерименти скеровано в бік ізолювання окремих, комплексних складників реактива ($Na_3Co(NO_2)_6$ і ($CoO.C_4H_4O_6.Na$).

3. Доц. *Комарецький С.:* „До оксидації станоіона".

Йони $Sn^{\cdot\cdot}$ оксидуються солями $Na_2S_2O_3$, K_2S_2, $(NH_4)_2S_2$ в $Sn^{\cdot\cdot\cdot\cdot}$. Пояснення цієї оксидації полягає в тому, що перечислені солі виділюють під впливом кислин колоїдну сірку, яка in statu nascendi

— оксидує всі такі сполучення, які мають властивости творити тіосоли. Инші-ж хемічні сполучення, які не мають таких властивостей, або редукуються колоїдною сіркою, або залишаються в тій же самій валєнтности, а ні в якому разі не оксидуються.

В дискусії брала участь 1 особа.

4. Др. *Герасименко П.:* „Досліди з капковою ртутевою катодою. Перенапруження водня".

Для пояснення перенапруження водня на ртуті автор приймає слідуючий механізм реакцій на катоді (див. J. Heyrovský, Rec. Trav. Chimiques, 44 ст. 499 (1925); P. Herasymenko, ibid. 44 ст. 503). Перенапруження є викликане збиранням вільних атомів водня, що мають значну вільну енергію, на поверхні елєктроди внаслідок реакції: 1. $H^{+} + E \rightleftarrows H$. Деполяризація елєктроди (ртутевої) може настати тільки шляхом реакцій; 2. $H + E \rightleftarrows H'$, та 3. $H^{+} + H' \rightarrow H_2$. Автор доводить, що згадані реакції мусять відбуватися тільки в одномолєкулярній верстві на поверхні елєктроди. Сила струменя (i) є тоді пропорціональна поверхневим концентраціям реаґуючих іонів, та є дана виразом: $i \quad R . [H']^{2/3} . [H^{+}]^{2/3}$. (Поверхнева концентрація обємовій концентрації, повищеній на $^2/_3$ ступінь). На основі цього одержано таке відношення між потенціялом (π) та силою струменя (i) $\frac{3}{2} \cdot \frac{RT}{F} \log i \quad \frac{4}{3} \log i \quad [H^{+}] + \pi + a$. (a константа). Ця формула потверджена добре на експериментальних кривих, одержаних при елєктролізі кислот при ріжних теплотах. З поляризаційних кривих, одержаних при ріжних теплотах, автор вираховує, що скорість реакції на елєктродах не змінюється дуже з теплотою. Це є новий доказ того, що реакції є локалізовані в поверхневій верстві (системи гетероґенні). Досліди з елєктролізи доводять, що скорість розпаду води на її іони є мала. Ця праця була переведена у фізико-хемічному інституті Карлового Університету в Празі.

5. Інж. *Топачівський О.:* „Швидкість гідратації ацетилєну під каталітичним діяннам солі живого срібла".

Швидкість гідратації ацетилену за помічю двохвалентної ртуті вирахована автором на закладі даних, уміщених в праці Neumann-a Schneider-a (Zeitschrift für angew. Chemie 1920), де виконувалася гідратація ацетилєну без одночасової ізоляції альдегіду, виносить пересічно 7,0 ґраммолів ацетальдегіду на 1 ґраммоль каталізатору за 1,5 години часу. І ще менша швидкість гідратації ацетилену в працях: Vogt-a та Nieuwland-a (The Journal of the American Chemical Society, Vol. 43), подібно ж вирахована автором, де, правда, пробігала ізоляція альдегіду, — але в формі самочинно творячогося паральдегіду — і де, зате, каталітичне milieu не було в такім тіснім контакті з ацетиленом, як у працях попередніх, бо не було уряджене розмішування. Тут швидкість виносила середньо 1,2 ґраммоля альдегіду на 1 ґраммоль каталізатору за 1,5 догини. Тому, що

в ряді факторів, впливаючих на швидкість якоїнебуть реакції $A + B \rightleftarrows D$ велику ролю грає концентрація річевини D, тобто, ізоляція альдегіду в цьому випадку, і тому, що ця ізоляція ще не провадилася (в обох згаданих працях цього не зроблено), автор поставив собі ціллю провести гідратацію ацетилену за найменшої концентрації D — при одночасній найдокладнійшій ізоляції альдегіду, — за достаточної сталої приблизно тої самої, що і у згаданих авторів концентрації A і B — при умиттю 125 cm 0,3%-ового розчину $HgSO_4$ і 740 mm тиснення ґазу. Проведено 30 спроб, при чому вдавалося ізолювати пересічно 75% всього теоретично можливого альдегіди. Швидкість реакції при цій умові показалася 25 граммолів ацетальдегіду на 1 ґраммоль каталізатору за 1,5 години часу.

6. Др. *Герасименко П.:* „Нова метода досліджування кривих розкладового напруження".

6-го жовтня. Вечірнє засідання. Авд. IV. Академія. Головує доц. Сокович Е., секретарює доц. Лисянський Б. Присутніх членів 12, гостей 22.

1. Інж. *Пилипчук:* „Маленька увага до бетоновання залізо-бетонових перекрить".

В дискусії брала участь 1 особа.

2. Інж *Плющ Е.:* „Спостереження над нищенням залізних конструкцій хемічними чинниками".

Залізо псується під впливом водяних пар. Особливо шкідливо впливають CO_2 та SO_3. Звичайний засіб захисту заліза пофарбовкою зверху не вистарчає. Спостерігаються багато випадків нищення заліза з низу. Випадки завалення залізних дебаркадерів, зруйнованих ґазами. Протилежні думки про здатність поцинкованого заліза для дахів. Приклади з власних спостережень (паровозня станції Нарва). Досліди над оцинкованим залізом лябораторії гірничого інституту в Петрограді. Лабораторні досліди штучного нищення поцинкованого заліза. Нищення дахівок з поцинкованого заліза на дахах паровозень та майстерень закавказських залізниць. Практичні засоби боротьби нищення залізних мостових конструкцій та заходи захисту їх від цього. Загальні висновки.

В дискусії брала участь 1 особа.

3. Проф. *Фещенко-Чопівський І.:* „Теорія дифузії вугля в залізі".

4. Проф. *Фещенко-Чопівський І.:* „Про дифузію берилю й бору в залізо та сталь".

5. Др. *Яницький О.:* „Вплив ґазів розчинених в електродах антикатодних бальонів на процес розряду“.

В дискусії брала участь 1 особа.

6. Доц. *Лисянський Б.:* „Характеристика ріжних систем електричних ліній з точки погляду економії електропровідного матеріялу“.

Оскільки мідь та инші металі, яких уживається в ролі електропровідного матеріялу при будові електричних ліній, відзначаються високою ціною, видатки, звязані з названою будовою, виносять дуже поважні суми. Натуральне бажання зменшити ці суми змушує вишукувати такі форми передачі електричної енерґії, при яких кількости втраченого на будову лінії електропроводного матеріялу показуються найменшими, инакше кажучи, які дають під цим оглядом максимум економії. На основі відповідних узорів теоретичної та практичної електротехніки в докладі зясовується розміри відсоткової витрати електропровідного матеріялу при користуванні для передачі все тієї-ж справности ріжними токами й на основі цього встановлюється ступень економії на електропровідному матеріялі (в порівнянні до двопровідної системи сталого току), при системах електричних ліній: трипровідній сталого току (68, 75%), двопровідній — однофазного (0%), трипровідній — двофазного (14, 1%), трипровідній та чотирипровідній трифазного току (25% та 70, 8%).

7. Др. *Герасименко П.:* „Досліди з капковою катодою. Редукція солів урану“.

Криві катодичної поляризації солів уранілю вказують кілька підйомів („хвиль“), котрі визначають собою ріжні ступні редукції. Положення хвиль та їхня зміна з концентрацією вказують, що хід редукції може бути представлений рядом реакцій: $U^{VI} + E \rightarrow U^{V}$, $U^{V} + E \rightarrow U^{IV}$, $U^{IV} + E \rightarrow U^{III}$ і т. д Коли досліджувати поляризаційні криві при електролізі концентрованіщих розчинів солів уранілю, то ці криві вказують максимум сили струменя, котрий правильно супроводить перший ступінь редукції. Ці максими можуть бути подавлені або й цілком зникають у присутности електролітів. В аналоґічних випадках, це явище було пояснювано иншими дослідниками (Shikata, Heyrovský, Sanigar), як наслідок електродесорпції річевини, що редукується. Автор пропонує иншу гіпотезу: розряд ґальванічних елементів може бути анальоґічно до розряду конденсаторів аперіодичний, чи хитальний осциляційний (див. F. Krüger, Annorg. Physik, 21, 701, 1906). Автор уважає можливим приписати спостережене падання сили струменя після максимума на поляризаційній кривій переходові розряду від стану аперіодичного до стану електричних хитань і, внаслідок цього, зменшенню скорости елекрохеміченої реакції. На основі цієї гіпотези автор предбачає можливість збудувати такі ґальванічні елементи, де по-

дібні осцилляції можна використати для витворення перемінних струменів високої частоти.

8. Доц. *Лисянський Б.*: „До мнемоніки основних правил електродинамики“.

Оскільки сучасна електротехніка є по суті прикладною електродинамікою, основні правила останньої для практика мають інтерес не менший, ніж для теоретика. Легкість засвоєння цих правил та зручність їхнього вживання залежать одначе в великій мірі від способів їхнього сформулювання, инакше кажучи, від ступня їхньої мнемонічности. Це засадниче твердження й служить тим відправним моментом, виходячи з якого автор переводить критичний огляд існуючих сформулювань десятьох основних правил електродинаміки. При цьому він: 1. Зміняє в тій або иншій мірі редакцію більшої частини загально принятих сформулювань, роблячи їх цією дорогою: а) вповні точними, б) найбільш стислими та в) безсумнівно — мнемонічними. 2. Пропонує для визначення характеру силових електродинамічних діянь в усіх потрібних випадках, крім звичайних правил, користати також з ґрафічної методи, що основана на визначені співідношення між напрямками силових маґнетних ліній у місцях їхнього взаємного наближення. 3. Піддаючи сумнівові мнемонічність т. зв. флемінґового правила, пропонує для визначення характеру діяння з боку маґнетного поля на простолінійний провідник та напрямку тока, зіндукованого в простолінійному провідникові при перемішенні останнього в маґнетному полі, замість згаданого правила користати з двох инших правил, які ним при цьому пропонуються.

В дискусії брало участь 3 особи.

*

Всього було зачитано докладів 20. Участь у дискусіях брало 10 осіб. На чотирьох засіданнях підсекції було присутніх 49 членів і 99 гостей. Пересічно на засіданні було 12 членів і 25 гостей.

V. ЗАКРИТТЯ ЗЇЗДУ.

Дня 7-го жовтня о год. 10 ранку в хемічній авдиторії природничого факультету Карлового Університету відбулося за чисельною участю членів та гостей *урочисте закриття зїзду*. Місця за президіяльним столом зайняли голови секцій та підсексій У. Н. З Голова Зїзду, проф. Др. *Горбачевський*, звернувся до зборів із слідуючими словами:

„Шановні Присутні! Відкриваючи останнє засідання Українського Наукового Зїзду, дозволяю собі подати до відома, що, крім

привітів, засланих Зїздові при його відкриттю, ще надіслали: канцелярія Пана Президента Чс. републики, президент чс. парламенту Ян Маліпетр, голова земледільської єдноти ЧСР. пан Прокупек, голова комісії Ліґи Націй для інтелектуальної співпраці пан Льоренц, ректор університету Коменського в Братіславі, ректор високої школи звіролікарської в Брні, проф. Др. Шулц, проф. інж. Фердинанд Міллер з Брна, проф. Др. Ватев з Софії, Др. Тоболька за управу бібліотеки парламенту ЧСР., за „Общество по изученію казачества" в Праги голова Т. Стариков, секретар С. Федорів (Лантух), за т-во „Просвіта" в Ужгороді голова А. Волошин, секретар Гренджа-Донський, українське Т-во „Просвіта" у Львові, за Український центральний комітет в Польщі: Микола Ковальський, Володимир Сальський, Ілля Золотницький, Василь Приходько, Український центральний комітет в Румунії, Українська громада з Шалету у Франції, панове: Андрій Лівицький з Варшави, ґенерали: Сальський, Безручко, Кущ з Варшави, Др. Юлій Бращайко, Артимович, Бачинський, Ґригаши, Ілляшевич, Заклинський, Пачовський, Ульванський, Стаховський, Стокласова з Берогова, Прокопович Вячеслав з Парижу, проф. Зенон Кузеля з Берліну і проф. Отто Ейхельман з Відня. Дозволяю собі повідомити, що президія зїзду буде дальше продовжувати свої праці, щоб полагодити відповідно резолюції, поставлені в секціях і підсекціях, узискати потрібні грошові засоби на видання зїздових праць і приготовити їх до друку. Дальше подаю короткий статистичний звіт зїздових праць:

Сексії та підсекції	Відбулося засідань	Зачитано докладів	Приймало участь в дебатах	Було присутніх на засіданнях		
				членів	гостей	разом
1. Історична	5	18	44	79	253	332
2. Філоґічна	4	18	31	47	91	138
3. Філософічно-педаґоґічна	3	6	16	15	47	62
4. Археоло́ґії та історії мистецтва . . .	2	7	9	20	43	63
5. Правничо-соціолоґічна	6	24	42	55	146	201
6. Економічно-кооперативна	4	13	41	34	70	104
7. Природнича	3	11	12	30	25	65
8. Агрономічно-лісова	5	17	39	59	135	194
9. Медична	5	20	23	33	79	112
10. Секція технічних наук	4	20	10	49	99	148
Разом . . .	41	154	267	421	988	1409

До цього звіту мушу ще загально завважити і ствердити: цілий Зїзд і всі засідання секцій та підсекцій відбулися в повнім належнім порядку, в повній колеґіяльній згоді — не глядячи на розбіжність поглядів у ріжних наукових питаннях. Дрібних адміністративних непорозумінь, які трапляються завсіди при таких нагодах, було дуже обмаль, і їх зразу вияснено. Праці зїздові викликали загалом велике зацікавлення у членів Зїзду і гостей і завдавали часто причину до живої виміни думок, яка причинилася до дальшого вияснення дискутованих питань.

В напрямі наукової орґанізації ми зробили крок вперед. На Зїзді почули ми про нові пізнання в ріжних галузях науки, про нові зясування ріжних наукових питань. Кожний член Зїзду приніс свою меншу, або більшу, совісно вироблену цеглину до будови храму української і всесвітньої науки. Тому з висліду цього Зїзду треба щиро радіти, і з цеї причини на розстанню мушу висказати всім учасникам Зїзду щиру дяку за працю зїздову, за совісне сповнення обовязків. Зосібна прошу шановних панів з бувшої Орґанізаційної комісії і панів голов і секретарів секцій і підсекцій, що вложили до Зїзду, крім наукової, теж багато адміністративної праці, прийняти від мене найщирійшу подяку. Цим кінчу і проголошую Український Науковий Зїзд за закритий.

По закритті Зїзду проф. Др. *Колесса* в короткому чулому слові підкреслив ті заслуги перед українською наукою, які має проф. Др. *Горбачевський*, та від імени Зборів склав подяку за ту працю, яку він уклав для зорганізовання Українського Наукового Зїзду. Промову проф. Дра Колесси покрито бурхливими оваціями на честь проф. Дра Горбачевського.

Тогож дня пополудні відбулися відвідини членами Зїзду Української Господарської Академії в Подєбрадах.

VI. КНИЖНА ВИСТАВА ЗЇЗДУ.

Під час Зїзду в помешканні Клементінума була влаштована Вистава наукових книг та підручників, виданих українською мовою за останнє 10-ти ліття (1917—1926).

Вистава містила в собі приблизно 1000 книг, що були розподілені по відділах, згідно з десятичною системою.

На протязі трьох днів Виставу відвідало 247 осіб, як членів Зїзду, так і гостей.

VII. МАТЕРІЯЛЬНІ ЗАСОБИ НАУКОВОГО ЗЇЗДУ.

Академічний Комітет та Орґанізаційна Комісія, щоб покрити видатки по орґанізації Зїзду, ухвалили: звернутися до Українського Університету, Педаґоґічного Інституту та до Господарської

Академії в Подєбрадах з проханням виасигнувати по 2.500 Кч. на видатки Зїзду. Крім того, було встановлено членську вкладку в сумі 50 Кч.

Згідно з цими постановами до каси Орґанізаційної Комісії вступило від названих Високих Шкіл — 7.500 Кч. Членських вкладок вплинуло до каси 5.700 Кч. Всього вплинуло до каси 13.200 Кч (кругло).

Видатків по орґанізації Зїзду було всього 8.998 Кч. (канцелярські видатки, на друк запрошень, публікації, вступних карток, платня служачим, переписка на машині і т. д.)

Лишок прибутків складає суму — 4.202 Кч., яка, по постанові Президії Зїзду, має бути витрачена на видання: „Звідомлення про праці Наукового Зїзду“.

Увага. Президія Орґанізаційної Комісії не вмістила у „Звідомленні“ резюме де яких докладів, зачитаних на Зїзді, обмежившись лише зазначенням теми докладу та імени докладчика. Це сталося з тої причини, що пп. автори цих докладів не подали Президії тексту резюме своїх докладів.

ЗМІСТ.

Сторона

I. Підготовча праця по скликанню Українського наукового зїзду 3

II. Статут українського наукового зїзду 4

III. Відкриття зїзду 5

IV. Праця українського наукового зїзду 11

1. Підсекція історична 11

2. Підсекція філологічна 21

3. Підсекція філософічно-педагогічна 29

4. Підсекція археології та мистецтва 31

5. Підсекція правничо-соціологічна 33

6. Підсекція економічно-кооперативна 41

7. Підсекція природнича 47

8. Підсекція агрономічно-лісова 51

9. Підсекція медична 58

10. Секція технічно-математичних наук 64

V. Закриття зїзду 71

VI. Книжна вистава зїзду 73

VII. Матеріальні засоби зїзду 73